

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

PERHETYÖKANSIO

Mikko Sipola & Matti Huhtala

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 04 / 2013

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijät: Mikko Sipola, Matti Huhtala	Sivumäärä: 56 ja 72
Työn nimi: Perhetyökansio	
Ohjaava(t) opettaja(t): Pirkko Salo, Regina Pesonen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja:	
Tiivistelmä <p>Ajatus opinnäytetyöhön saatiin työelämästä ja omista työelämän kiinnostuksen kohteista. Toiminnallinen opinnäytetyömme käsittelee korjaavan perhetyön kehittämistä. Opinnäytetyön produktin taustalla on työelämälähtöinen tarve kehittää työväline tukemaan perhetyötä. Produkti on suunnattu käytettäväksi kaikille korjaavan perhetyön toimijoille.</p> <p>Tämä opinnäytetyö toteutettiin vuosina 2012-2013. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää apuväline korjaavan perhetyön suunnitteluun ja kirjaamiseen. Perheelle annetaan kansion kautta mahdollisuus ymmärtää perhetyön tarkoituksperiä, miksi asetetaan jokin tavoite ja miten tavoite saavutetaan. Produktin avulla perhetyön piiriin asiakkaille luodaan kokemus tavoitteellisesta perhetyöstä.</p> <p>Perheen tuen tarpeita kartoitetaan kansion eri osa-alueilla, jonka ansiosta tuki voidaan kohdentaa oikeisiin ongelmakohtiin. Perhetyökansion toteutuksessa on käytetty haastatteluja, keskusteluita eri ammattilaisten kanssa sekä käytännön testaamista. Tuotokseksi saatiin vanhoja sekä uusia menetelmiä hyödyntävä työväline, jota voidaan kehittää niissä instansseissa joissa työvälinettä tullaan käyttämään.</p> <p>Raportissa käydään läpi perhetyökansion osioita ja niiden taustalla olevaa teoriapohjaa. Raportissa käsitellään perhetyötä, menetelmiä ja produktin valmistamisen vaiheita.</p>	
Asiasanat perhetyö, korjaava perhetyö, avohuolto, lastensuojelu	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author: Mikko Sipola, Matti Huhtala	Number of Pages: 56 and 72 appendix pages
Title: Family work folder	
Supervisor(s): Pirkko Salo, Regina Pesonen	
Subscriber and/or Mentor:	
Abstract <p>The idea of thesis is based on our work and on our intrests in work. Thesis handles development of reconstructive family work. Product of thesis is based on work life and the need to develop tools for support of family work. Product is aimed for all the workers around family work.</p> <p>This thesis was produced during years 2012-2013. The main purpose of our thesis was to develope a tool for planning and registering of correcting family work. Our product gives family an opportunity to understand the main reasons of family work, why is there a goal and how to achieve it. Product creates the experience of purpose for the customers around family work.</p> <p>The needs of support is charted with different sections of the product, which creates an opportunity to focus on family's real problems. The product was made by using interviews, practical testing and conversations with dfferent professionals around family work. Final product utilizes old and new methods, which can be recreated by workers around reconstructive family work.</p> <p>Report explains the sections of our product and the basic theory of these sections. Report also includes family work, methods and phases of creating the product.</p>	
Keywords family work, reconstructive family work, open welfare, child welfare	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TILANTEEN KARTOITUS	6
2.1 Perhetyö.....	7
2.2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja rajaaminen.....	8
2.3 Aiheen merkitys kohderyhmälle.....	9
3 TIETOPERUSTA, VIITEKEHYS JA TIEDON HANKINTA	10
4 TYÖMENETELMIEN ESITTELY JA PRODUKTIN KEHITYSVAIHEET.....	11
4.1 Perustusten luominen.....	12
4.2 Muokkaamisen, kokemusten ja kehittämisen vaihe.....	12
4.3 Teorian ja käytännön vaihe.....	13
4.4 Sisällön muotoilun ja jatkokehityksen vaihe.....	16
4.5 Lopullisen muotoilun ja käytettävyyden vaihe.....	17
5 PRODUKTIN SISÄLTÖ	17
5.1 Ydintiedot.....	18
5.2 Arki ja ajankäyttö	19
5.3 Taloudenhallinta.....	21
5.4 Sosiaaliset suhteet	22
5.5 Perheen roolit	23
5.6 Riitatilanteet	26
5.6.1 Riitatilanteiden sopiminen ja keskustelupohja.....	28
5.7 Perheen voimavarat.....	30
5.8 Kriisienhallinta	30
5.9 Päihteet ja riippuvuus	31
5.9.1 Alkoholit.....	32
5.9.2 Tupakointi.....	33
5.9.3 Nuuskaaminen.....	34
5.9.4 Huumeaineet	34
5.9.5 Netinkäyttö.....	35
5.9.6 Peliriippuvuus	36
5.10 Terveys.....	37
5.11 Tulevaisuuden suunnitelma	38
5.12 Tavoitteet.....	39
5.13 Lisätietolomake	41
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	42
6.1 Prosessin ja tuotteen arviointi.....	42
7 KEHITYSIDEAT JA MAHDOLLISUUDET.....	44
8 EPILOGI.....	45
LÄHTEET.....	47
LIITTEET.....	50

1 JOHDANTO

*" Meidän kotimme on siellä, missä milloinkin
toinen odottaa, siellä on meidän kotimme
missä milloinkin heräämme sydämen ääniin."*

- Pentti Saarikoski-

Pentti Saarikoski kertoo runossaan, kodin olevan siellä missä toinen odottaa, siellä on meidän kotimme missä milloinkin heräämme sydämen ääniin. Tämän koskettavan runon myötä on surullista ymmärtää, kuinka moni perhe on rikki ja kuinka joissain perheissä sydämen äänet muuttuvat huudoksi ja suruksi. Opinnäytetyön produktilla pyrimme tuomaan iloa perheisiin ja luomaan toivoa paremmasta. Kaikki opinnäytetyöhön käyttämämme aika ja työ olisi sen arvoista, jos edes yksi ihminen saisi elämänlaatuaan parannettua.

Opinnäytetyön tekijöillä on aikaisempaa kokemusta perhetyön piiristä. Koulussa suunnittelimme opinnäytetyön aihetta, seilasimme aiheesta toiseen, kunnes huomasimme puutteen perhetyön parissa. Mietimme molemmat omaa työpaikkaamme ja huomasimme saman puutteen, perhetyölle ei ole kunnollista laadunvalvontaa eikä myöskään hyviä apuvälineitä tai perhetyön tarpeen kartoitusta. Tästä saimme ajatuksen, että voisimmeko me tehdä perhetyökansion. Voisimme auttaa perhetyön kehityksessä, tavoitteiden toteutumisessa ja kokonaisuuksien suunnittelussa. Kansio olisi siis perhetyöntekijälle apuväline perhetyön tukena.

Olemme valinneet ajankohtaisen ja kiinnostavan aiheen, jota myös mielellään kehitämme nyt ja jatkossa. On hieno mahdollisuus tehdä opinnäytetyötä, jonka toivomme auttavan monia alamme ammattilaisia. Työn tarkoituksena onkin kehittää työväline perhetyön tueksi.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TILANTEEN KARTOITUS

Viime vuosina on käyty keskustelua muun muassa perheiden luonnollisten sosiaalisten verkostojen kaventumisesta, lasten ja nuorten ongelmien kasautumisesta, työn ja perheen yhteensovittamisesta, perheiden elämäntilanteiden monimutkistumisesta ja erityispalveluiden jatkuvasta tarpeiden kasvusta. Näihin kaikkiin on ajateltu voitavan vaikuttaa perhetyön eri toimintamuodoilla. Perhetyön ydinajatuksena on työskentely perhesuhteiden ja niihin vaikuttavien seikkojen kanssa hyödyntämällä omaksuttuihin asenteisiin liittyvää suhteutettu tietoa. Perheen tilanteita tai niihin liittyviä seikkoja voidaan ulkoistaa, kohteistaa tai suhteuttaa perhetyössä. Perhetyössä on kuitenkin lähes aina kyse eri asioiden suhteuttamisesta toisiinsa perheen kokonaiselämäntilanteen kannalta. (Reijonen, M. 2005, 28.)

Lähtökohtana opinnäytetyön valintaan oli kiinnostus perhetyötä kohtaan ja halu kehittää perhetyön menetelmiä. Meillä kummallakin on jonkin asteista kokemusta ja tietoa perhetyöstä aikaisemmin, mutta emme kumpikaan ole olleet aktiivisesti perhetyötä tekemässä. Huomasimme kuitenkin puutteen ja aukon perhetyön työvälineissä eikä mielestämme perhetyölle ollut kunnollista laadun ja tavoitteen valvomisen välinettä. Halusimme siis kehittää monipuolisen työvälineen perhetyön tueksi.

Opinnäytetyön tarpeen kartoittaminen tapahtui aluksi omien havaintojen ja ajatustemme pohjalta, jonka jälkeen lähdettiin tutkimaan työyhteisöidemme perhetyössä käyttämiä työvälineitä. Huomasimme yleisen ja valtakunnallisen tarpeen perhetyössä käytettävän työvälineen kehittämiseksi. Yrityksistä huolimatta emme onnistuneet löytämään perhetyön avuksi tarkoitettuja työvälineitä.

Opinnäytetyön tuloksena on produkti, eli perhetyökansio, jonka on tarkoitus olla sidoksissa perhetyöhön ja etenkin lastensuojelun- ja korvaavan perhetyön toimialalle.

2.1 Perhetyö

Lastensuojelun perhetyöllä tarkoitetaan lastensuojelun kontekstissa tapahtuvaa lapsilähtöistä, perhettä tukevaa ja perhekokonaisuuden toimivuutta vahvistavaa tavoitteellista ja suunnitelmallista työtä. Perhetyöhön sisältyy moniammatillisia työryhmiä. Työryhmiin voi sisältyä muun muassa lapsen opettaja, terveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä ja perhetyöntekijä sekä mahdollisen lastensuojelulaitoksen työntekijä. Perhetyö on toiminnallista ja monimuotoista työtä joka kohdistuu perheenjäseniin yksilöinä että perhekokonaisuuteen. Perhetyötä tehdään perheen kotona tai lapsen arki- ja kasvuympäristössä tai erikseen tähän tarkoitukseen varatuissa tiloissa jaksoittain toteutettuna. Perhetyön käynnistymistä edeltää ammatillinen arvio perhetyön tarpeesta ja työn etenemistä arvioidaan säännöllisesti ja sovitusti asiakkaan, vastaavan sosiaalityöntekijän ja perhetyön lähetteen tekijän yhteistyössä. (Heino, T. 2008, 46-50.)

Perhetyö on ihmisten lähellä tehtävää työtä ja se on myös yksityisellä alueella tehtävää työtä silloin kun perhetyöntekijä on perheen kotona. Perhetyöntekijä pyrkii vaikuttamaan perhesuhteisiin, suhteessa huoltajien ja lasten välillä. Sanotaankin, että perhetyöntekijä tekee vuorovaikutus- ja suhdetyötä. Perhetyön tehokkuutta parantaakin se, että perhetyöntekijä pääsee läheiseen kontaktiin perheenjäsenten kanssa ja että suhteessa on mukana luottamus. Perhetyöntekijän on kuitenkin pystyttävä pitämään riittävä etäisyys, jotta vuorovaikutussuhteesta rakentuu auttava. Perhetyökansion käytössä vaaditaan perhetyöntekijän ammattiosaamista ajoituksen, keston, tilan ja paikan oikeassa valitsemisessa. Perhetyökansion avulla perhetyöntekijä pystyykin refleктоimaan omaa työtänsä ja tarkastelemaan kuinka suhde perheeseen muuttuu ajan ja luottamuksen kasvaessa. (Heino, T. 2008, 46-50.)

Perhetyöntekijän on pystyttävä pitämään riittävä etäisyys, jotta vuorovaikutussuhteesta rakentuu auttava. Perhetyökansion käytössä vaaditaan perhetyöntekijän ammattiosaamista ajoituksen, keston, tilan ja paikan oikeassa valitsemisessa. Perhetyökansion avulla perhetyöntekijä pystyykin refleктоimaan omaa työtänsä ja tarkastelemaan kuinka suhde perheeseen muuttuu ajan ja luottamuksen kasvaessa. (Heino, T. 2008, 46-50.)

”Yleisenä nimittäjänä perhetyön eri toimintatavoille voisi olla yhteistyö koko perheen ja kaikkien perheenjäsenten kanssa, lisättynä saumattomalla eri tahojen yhteistyöllä. Lapsen edun turvaamisen pitäisi olla kaikkien lastensuojelutyötä tekevien ammattilaisten yhteinen perustehtävä.”

(Reijonen, M. 2005, 10.)

Yhteistyön saavuttaminen onkin tärkeä osa perhetyökansion toteutusta. Ilman yhteistyötä perheen ja kaikkien perheenjäsenten kanssa ei voida päästä haluttuun lopputulokseen. Siksi onkin tärkeää pyrkiä pitämään yhteistyötä yllä. Perhetyökansiossa perhetyöntekijän ja perheen yhteistyö on määräävä tekijä kansion toteutuksen kannalta. Perhetyökansion avulla yhteistyö on yhteiseen toimintaan painottuvaa, eli niin sanottua todellista yhteistyötä. Kansion toteuttamisella paneudutaan perhetyön sisällöllisyyteen, tavoitteisiin ja toteuttamiseen eikä yhteistyötä tehdä vain pelkästään henkilöiden välisenä vuorovaikutuksena. (Puroila, A-M. 2004, 5.)

2.2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja rajaaminen

Perhetyökansiota käytetään yhtenä osana perhetyötä. Kansion avulla tuetaan perheen tarpeita sekä pyritään aktivoimaan perheen resursseja. Kansiota käytetään apuna tavoitteiden asettamisessa ja se antaa mahdollisuuden jatkuvuuden suunnitteluun. Perheelle kansio antaa kokemuksen tavoitteellisesta perhetyöstä, jossa päämäärät ovat selkeät ja tavoitteet saavutettavia. Perhetyökansio on syventävä katsaus asiakkaiden tilanteeseen ja siinä käsitellään tärkeitä asioita arjen suunnittelusta riitatilanteiden hallintaan. Kansio on jokaiselle perheenjäsenelle henkilökohtainen kokemus, siinä selvitetään raskaita ja vaikeita asioita joiden käsitteleminen on erityisen tärkeää. Kansio onkin tehty perhetyötä tekeville ja sen piirissä oleville asiakkaille, se voidaan myös ottaa tueksi moniammatillisessa perhetyössä.

Perhetyö nähdään monialaisina tehtävinä, työmuotoina ja toimintoina, mutta se nähdään usein myös perheen arjen tukemisena ja toisaalta puuttumisena perheen

elämään vahvojen väliintulojen avulla. (Heino, Berg, Hurtig. 2000, 7-10.) Perhetyön arjen tukemisessa perhetyö kansiota voidaan käyttää monella tapaa. Voidaan muun muassa selvittää arjen toimintoja sekä ajankäyttöä tai tukea kriisitilanteiden hallintaa.

Kansion avulla perheistä saadaan oleellista tietoa, arjesta, rooleista ja muun muassa sosiaalisista suhteista. Perhetyön eri vaiheissa voidaan seurata tavoitteiden täyttymistä ja mahdollisia parannuksia perhetyön osalta. Lopuksi voidaan tehdä yhteenveto: miten perhetyö onnistui, oliko siitä hyötyä, oliko se toimiva kokonaisuus vai jäikö jotain parantamisen varaa. Kartoittamisella pyritään tehostamaan perhetyön korjaavaa vaihetta. Perhetyökansion perimmäinen tarkoitus onkin parantaa palveluiden laatua ja toteutusta sekä toimia yhtenä perhetyön laadunvalvojana. Lisäksi kansiolla halutaan antaa kuva tavoitteellisesta perhetyöstä, jonka avulla perheen tavoitteet voidaan konkreettisesti osoittaa erivaiheissa tehtyjen kartoitusten ja tavoitteiden sekä niiden toteutumisen perusteella

Perhetyön työskentely on usein muutokseen tähtäävää, perheiden ja erityisesti lasten hyvinvointia lisäävää tavoitteellista työskentelyä, jossa työn keskiössä on itse perhe. Lastensuojelun perhetyöntekijän työn sisällön kuvauksissa lastensuojelun perhetyön todetaan olevan lastensuojelulain ja -asetuksen tarkoittamaa perhe- ja yksilökohtaista, ennaltaehkäisevää tai korjaavaa avohuollontukitoimintaa ja sellaisena myös lastensuojelun sosiaalityön menetelmää. Opinnäytetyömme onkin vahvasti sidoksissa korjaavaan avohuollontukitoimintaan, sillä työympäristö sijoittuu pääasiassa jo perhetyöntekijää tarvitseviin perheisiin. (Reijonen, M. 2005, 10.)

2.3 Aiheen merkitys kohderyhmälle

Kansio on rakennettu siten, että perhetyöntekijä on vastuuasemassa kartoituksen käytännössä toteutuvasta työstä. Perhetyöntekijä ohjaa kansion toteutusta, selventämällä kysymyksiä ja valitsemalla perhettä koskevat osa-alueet yksilöllisesti. Kansio on hyvä ottaa tueksi, silloin kun luottamus perheen ja perhetyöntekijän kanssa on rakennettu. Perhetyöntekijän on tärkeää huomioida kartoituksen aloittamisen oikea ajoittaminen. Lisäksi on syytä jakaa kansion teko siten, että

perheen mielenkiinto ja jaksaminen otetaan huomioon eikä tehdä kaikkea kerralla. Kohderyhmänä on siis perhe.

Täydellistä merkitystä kohderyhmälle on hankala arvioida tai tietää, sillä emme ole päässeet testaamaan kansiota oikeassa perhetyötilanteessa. Toivomme kuitenkin, että perhetyökansio jäisi oleelliseksi osaksi perhetyötä ja sen merkityksestä hyötyisi koko sosiaalihuollon alainen perhetyö ympäri suomea. Toivomme myös, että mahdolliset perhetyötä tekevät henkilöt ja instanssit jatkaisivat myös omalla tahollaan kansion jatkuvaa kehittämistä tulevaisuudessa.

3 TIETOPERUSTA, VIITEKEHYS JA TIEDON HANKINTA

Tietoperustaa opinnäytetyön produktiin saatiin perhetyöntekijöiden ja kasvatustieteen ammattilaisten haastatteluiden kautta, lähdekirjallisuudesta sekä omista kokemuksista kasvatustyössä. Haastatteluita ja keskusteluita tehtiin Keminmaan nuorisokodin työntekijöiden, Metsäpirtin perhekodin työntekijöille sekä Utajärven terveyskeskuksen työntekijöiden kanssa. Produkti annettiin arvioitavaksi lastensuojelun, perhetyön ja terveydenhoidon työntekijöille sekä opinnäytetyötä ohjaavalle opettajalle. Haastatteluista ja kehityskeskusteluista saatu tieto käsiteltiin keskustelemalla tuloksista, ideoista, epäkohdista tai muista ehdotetuista muutoksista, jonka jälkeen muutokset joko lisättiin perhetyökansioon tai jätettiin lisäämättä.

Vilkka ja Airaksinen (Vilkka, Airaksinen. 2003, 42-43.) kertovat teoreettisesta viitekehystä seuraavaa: Toiminnallisessa opinnäytetyössä tulisi käyttää alan teoriasta nousevaa tarkastelutapaa valintoihin ja valintojen perusteluun sekä mihin näkemyksiin, käsitteisiin tai tietoperustaan nojaten opinnäytetyön sisällölliset valinnat tehtiin. Näiden teoriapohjien avulla tulisi tarkastella opinnäytetyön aihetta. Toiminnallisissa opinnäytetöissä riittää teoreettiseksi näkökulmaksi myös, jokin tietty käsite ja sen käsitteen määrittely. Opinnäytetyömme viitekehystä on hankala hahmottaa produktimme luonteesta johtuen. Perhetyökansiossa käymme läpi useita perhetyön alueita, mutta alueet eivät rajaudu vain ja ainoastaan perhetyöhön.

Voitaisiin sanoa, että kartoitamme koko perheen toimintaa useassa ympäristössä ja eri menetelmin. Tästä syystä on hankala alkaa eriyttämään tiettyjä viitekehysjä. Yleisesti voidaan kuitenkin ajatella, että opinnäytetyömme viitekehys muodostuu seuraavista käsitteistä: Perhetyö, Perhetyökansio, Perhetyön kehittäminen, Perhetyö sosiaalihuollossa, Perhetyön asiakkaat ja perhetyö kansio korjaavan perhetyön tukena. Näiden käsitteiden kautta tarkastelemme lähdeviitteissä mainittua teoriaa, käytäjä keskusteluja sekä haastatteluja joiden pohjalta kehitämme ja rakennamme opinnäytetyön produktin. Tämän lähestymistavan valitseminen oli mielestämme luonnollinen ja käytännöllinen ratkaisu opinnäytetyön tekemiseen.

4 TYÖMENETELMIEN ESITTELY JA PRODUKTIN KEHITYSVAIHEET

Perhetyökansiota kehittäessä on käytetty kokemusperäistä aineistoa, kuten kansion käytännön testaaminen, kehityskeskustelut sekä haastattelut. Aineisto kertoo ihmisen elämämaailmasta, perheen ja perheenjäsenten kokemuksista sekä ammattilaisten näkökulmista aiheeseen. Opinnäytetyön teossa on käytetty monia työvälineitä opinnäytetyön raportin sekä perhetyökansion tekemisen tukena. Olemme käyttäneet opinnäytetyön teossa sähköpostia, videopuheluita sekä verkossa olevia tekstinkäsittelyohjelmia.

Kansion kehitysvaiheet voidaan pilkkoa viiteen osaan. Perhetyökansio on ollut uuden luomista. Kehittäminen ja keskustelu ovat olleet läsnä jokaisessa kehitysvaiheessa. Kehittämisessä on käytetty apuna haastatteluja, keskusteluja perhetyötekijöiden kanssa, käytännön testausta ja teoreettista pohjaa. Kansion aloitusvaiheessa olimmekin yhteydessä useisiin alan ammattilaisiin, joilta saimme tärkeää aihekohtaista tietoa. Keskusteluiden yhteydessä saimme selville suuren tarpeen ja kiinnostuksen, joka kansiota kohtaan on.

4.1 Perustusten luominen

Perustusten luomisen vaiheessa meillä oli käsitys siitä millainen perhetyökansioista tulisi. Olimme suunnitelleet tapaamisia perhetyöntekijöiden sekä muiden alalla toimijoiden kanssa, joten aloimme kehittää kansion sisältöä. Keskustelimme sisällöstä ja laitoimme opinnäytetyön ideapaperille ylös ideoita sekä käytännön ratkaisuja perhetyöntekijän työn tueksi. Meillä oli siis työn perustukset valmiina. Perustus oli seuraavanlainen.

- PERHEEN YDINTIEDOT
- ARKI JA AJANKÄYTTÖ
- TALOUDENHALLINTA
- SOSIAALISET SUHTEET
- PERHEEN ROOLIT
- RIITATILANTEET
- KRIISITILANTEIDEN HALLINTA
- PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ
- TERVEYS

Kutsuimme näitä osioiksi. Osioilla ei ollut vielä sisältöä, vaikkakin osioiden nimet kuvaavat hyvin niihin tulevaa ja tarkoitettua sisältöä. Tiettyjä osioita puuttuu ja päihteenkäytön osion nimi muuttuu hieman. Kehityksessä ei ollut vielä mukana teoriapohjaa.

4.2 Muokkaamisen, kokemusten ja kehittämisen vaihe.

Perustusten luomisen jälkeen lähdimme ideapaperin kanssa sovittuihin tapaamisiin. Tapaamisissa keskusteltiin perhetyöhön liittyvistä ongelmakohdista sekä perhetyökansion paikasta perhetyössä ja sen tarvittavuudesta. Tapaamisissa kävimme läpi osioita ja keskustelimme, mitä sisältöä niihin haluttaisiin saada. Keskustelua käytiin myös kansion käytettävyydestä ja siitä haluttiinkin jo tässä vaiheessa tehdä selkeä ja helposti muokattava. Keskusteluissa yleisiksi asioiksi

nousikin muokattavuuden helppous, kansion toteuttaminen kun tietty luottamus perheen ja työntekijän välillä on saatu rakennettua. Painotimme myös sitä, että perhetyöntekijän päätettävissä on mitä ja miten hän perhetyökansion perheessä toteuttaa. Yleiseksi asiaksi nousi myös ymmärrys perhetyökansion tarpeellisuudesta ja hyödystä perhetyön tukena. Suurin osa kansion osioista sai tässä vaiheessa lopullisen muotonsa.

Osioiden alettiin rakentamaan sisältöä. Joidenkin osioiden sisältö oli helpompaa rakentaa kuin toisten. Esimerkiksi perheen ydintieto osiossa sisällön tarve oli selkeä kun taas päihteidenkäyttö osio muuttui päihteet ja riippuvuus osioksi. Tapaamisissa nousi esille tarve tavoitteiden ja tulevaisuuden suunnitelman lisäämiselle lomakkeeseen.

4.3 Teorian ja käytännön vaihe

Kolmannessa vaiheessa perhetyökansiota kehitettiin ja testattiin käytännössä. Käytännön kehittäminen ja testaaminen oli produktin luomisen haastavin ja eniten aikaa vienyt osuus. Tässä vaiheessa pyrimme siis sitomaan teorian perhetyökansion eri osiin. Kansiota kehitettiin teoriapohjaa ja keskusteluita hyväksikäyttäen. Osioita rakennettiin näiden keskusteluiden pohjalta lisäämällä osioiden sisältöön kysymyksiä joilla saataisiin haluttu tieto saada selville. Näimme tärkeänä myös maalaisjärjen käyttämisen kansion teossa, sillä liian vaikeiden tai tuntemattomien termien käyttö huonontaa kansion käytettävyyttä. Emme myöskään voineet ottaa kaikkea lukemaamme teoriaa ja soveltaa sitä kartoituksessa käytettäväksi. Pyrimme toimimaan kriittisesti lukemaamme teoriaa kohtaan. Huomasimme, että tiettyjen osuuksien teoriapohjan tarve tuli luonnollisesti suuremmaksi, kuin toisten. Esimerkkinä voidaan sanoa, arki- ja ajankäytön osuuden vaatineen huomattavasti vähemmän teoriaa kuin esimerkiksi perheen roolit osio. Tämä johtui osuuksien käytännönläheisyydestä, sillä arki- ja ajankäyttö on helposti rinnastettavissa fyysiseen maailmaan, kun taas perheen roolit osuudessa luotiin roolikartta, lähes tyhjästä. Perheen roolikartan kehittäminen edellytti suuremman teoreettisen panoksen, jotta voitiin varmistaa roolikartan toimivuus.

Teoreettisessa vaiheessa ongelmana oli soveltuvan teorian ja sopivan kirjallisuuden löytäminen. Teoreettisessa osuudessa jouduimmekin tarkastelemaan kirjallisuuden käsitteiden ja tietoperustan kautta eri osa-alueita sekä niiden sisältöä. Osaltaan tämä vaikutti lomakkeessa olleisiin kysymyksiin, joko muuttaen kysymysten rakennetta tai poistaen niitä. Pääasiassa teoria vaikutti kysymysten rakenteen muuttumiseen ja toisinaan teoriasta nousi uusia kysymyksiä, joita voitiin sisällyttää osioihin. Toisinaan teorian yhdistäminen käytäntöön oli hankalaa ja se vaati osaltaan teorian epäkohtien paikkaamista. Erityisesti perheen roolit osiossa tämä vaati teorian soveltamista ja meidän täytyi löytää ratkaisu vanhemmuuskartassa olevaan ongelmakohtaan vuorovaikutuksen selvittämisessä.

Käytännön testaamisen kanssa törmäsimme yllättävään ja odottamattomaan ongelmaan. Ongelmakohtana oli kartoituksen käytännön testaaminen perhetyössä. Yllättävän ja odottamattoman asiasta tekee se, että olimme valmiita ja valmistautuneita menemään perhetyön piirissä olevien perheiden luo lomakkeemme kanssa, mutta perheet eivät halunneet osallistua kehittämiseen. Myöhemmin ajateltuna oli selvää, että monelle perheelle perhetyön piirissä oleminen nähdään häpeällisenä tai pahimmillaan alentavana. Uusille ihmisille avautuminen ja heidän sisällyttäminen perheen keskeisen idyllin tarkasteluun oli ehkä monelle liian hankala asia sulateltavaksi.

Suomalaiseen perhekonseptiin kuuluukin se, ettei omista asioista kerrota ulkopuolisille. Jouduimme siis tilanteeseen, jota emme osanneet odottaa. Miten me saisimme testattua Kansiota käytännössä? Mielestämme käytännön testaaminen oli kartoituksen kehittämisen kannalta oleellista ja tarpeellista, joten valjastimme avuksi ystäviemme perheitä. Nämä perheet olivat tavallisia lapsiperheitä sekä perheitä joissa ei ollut lapsia. Moni saattaisi miettiä, että eikö perheellä pitäisi olla ongelmia, jotta kansiota saataisiin kehitettyä ja kehitys olisi perhetyöhön oleellista. Kun aletaan ajattelemaan perhettä instituutiona voidaan huomata, että ensimmäinen ajatus tavallisesta perheestä on se, että tavallinen perhe on täydellinen. Tavallinen perhe on kuitenkin illuusio. Ei ole täydellistä tavallista perhettä, vaan jokaisessa perheessä on ongelmia ja ongelmakohtia. Nämä perheet eroavat perhetyön piirissä olevissa perheissä siinä, että ongelmat voidaan ratkaista perheen sisällä. Näin ollen perhetyön tuelle ei välttämättä koskaan synny tarvetta. Tällä olettamuksella

pystyimme siis toteuttamaan perhetyön käytännön testaamista myös perhetyön piiriin kuulumattomilla perheillä, sillä jokaisella perheellä on jonkin asteisia ongelmia tai ongelmakohtia joihin voidaan vaikuttaa myös ulkopuolelta.

Käytännön testaaminen oli tarpeellista ja esille nousi paljon kehitettävää ja parannettavaa. Tekijän näkökulmasta käytännön testaamisessa mielenkiinnon kohteena oli kansion yleisen rakenteen toimivuus, kuten oliko ydintiedot osiossa tarpeeksi tilaa kirjoittaa perheen tiedot ja riittääkö kansion muissa tekstiosuoksissa tilaa vastauksille. Lisäksi kansion eri osioiden kysymysmuodot, vastausvaihtoehdot ja vastausmuodot käytiin läpi. Käytännön testaamisen alkuvaiheessa oli selvää, että osioiden kysymykset olisi hyvä numeroida. Tämä helpottaisi perhetyöntekijän kirjaamista sekä perheiden kansion täyttämistä.

Käytännön testaaminen tehtiin nopealla toteuttamisella kahdessa päivässä. Samalla mitattiin eri osioihin menevää aikaa. Kansion kokonaisvaltaiseen toteuttamiseen kului noin 4-5 tuntia. Jotkin osiot vaativat luonnollisesti enemmän aikaa kuin toiset. Eniten aikaa kului roolikarttaan, sosiaaliin suhteisiin ja perheen voimavaroihin, eli osioihin jotka vaativat enemmän käytännön toteutusta

Ajankäytön kannalta näitä tuloksia voidaan pitää odotettuina. Pääteet ja riippuvuus osion nopeus taas johtuu siitä, ettei se herättänyt suurta keskustelua tai keskustelun tarvetta testatuissa perheissä. Pähde osuus kuitenkin miellettiin riittävän pitkäksi ajateltuna keskustelua, jota se mahdollisesti herättää. Kokonaisuudessaan kansioon tekemiseen kuluva aika miellettiin sopivaksi.

Kysymysten muotoilu oli pääasiassa onnistunut, mutta kehittämisen kohteitakin löydettiin. Suurimmat muutokset tulivat terveystieteen osioon, jossa tekstikentät vaihtuivat raskitustyypiksi kysymyksiksi. Testaamisessa mukana olleet lapsiperheen vanhemmat kokivat hyvin erilaisesti kysymysmuotojen mielekkyyden. Vanhempien mielipiteet kysymysmuodoista vaihtelivat. Kysymysasteikko ei herättänyt suuria tuntemuksia suuntaan eikä toiseen. Yhteistä perheissä oli kuitenkin ymmärrys kaikkien vastausmuotojen tarpeellisuudesta ja kansion käytettävyyden kannalta oli mielekkäämpää kun kysymysmuodot vaihtuivat.

Käytettävyyden testaaminen oli yksi päätarkoituksista. Käytettävyydessä ei ulkoasullisesti ollut ongelmia. Kaikki perheet ja perheenjäsenet kertoivat kansion olevan helppo ymmärtää ja selkeä ulkoasultaan. Sisällöltään suurin osa osioista, oli hyvin toimivia ja vaativat vain pientä muokkaamista. Osioista roolikartta ja sosiaaliset suhteet toimivat käytännössä erittäin hyvin, niitä oli helppo käyttää ja ohjaaminen oli helppoa. Swot analyysin käyttäminen oli hankalaa ja hidasta. Tämän pohjalta analyysia alettiin kehittää edelleen ja siitä pyrittiin saamaan selkeämpi ja helpommin käytettävä.

Käytännön testaamisella saatiin haluttua tietoa siitä, miten kansio toimii käytännön tilanteessa. Kansion osa-alueet toimivat hyvin, lukuunottamatta perheen voimavarat osuutta. Osa-alueet olivat selkeitä ja haluttu tieto saatiin helposti esille.

4.4 Sisällön muotoilun ja jatkokehityksen vaihe

Kansiota on muotoiltu sisällöltään kehityskeskusteluiden ja käytännön testaamisen pohjalta selkeämmäksi. Kysymysmuotoja on selkeytetty ja muun muassa kahta asiaa selvittävät kysymykset eriytetty. Keskusteluista saimme toiveen lisätä perhetyö kansion eri osioiden alkuun osion sisällön toteutuksesta kertova ohjeistus. Lisäsimme kansion tueksi liitteenä osuuksien teoriasisältöä. Osuuksien kansilehtiin taas haluttiin selkeästi ilmaista osion käyttötapa. Kehitystä ajatellen perhetyökansio tallennetaan sähköisesti, jotta sen muokkaaminen jälkikäteen on mahdollista. Kannustammekin kansion kehittämisen jatkamista niissä instansseissa, joissa sitä käytetään. Parhaimmassa tapauksessa kehittäminen tapahtuisi esille nousseen tarpeen pohjalta. Kannustamme kansion kehittämistä eri työympäristöihin sopivaksi.

Käytännön testauksissa perheen voimavarat osion käyttäminen osoittautui haastavaksi, täyttäminen vei liikaa aikaa ja ohjeistus oli epäselvä. Ohjeistukset kirjoitettiin uudestaan ja itse voimavarojen kartoitustapaa muutettiin yksinkertaisemmaksi. Osion ulkoasua kehitettiin helpommin ymmärrettäväksi ja tiedonkeruutapaa muutettiin yhteisestä täyttämisestä yksilölliseen täyttämiseen.

4.5 Lopullisen muotoilun ja käytettävyyden vaihe

Kansio on suunniteltu helposti käytettäväksi ja muokattavaksi. Tulevaisuudessa perhetyö tulee luultavasti muuttumaan, kuten kaikki muukin sosiaalialantyö on ajansaatossa muuttunut. Tähän tarpeeseen vastaamme myös helpolla muokattavuudella, joka tukee ajanhenkeen sopivaa kehityspolkua. Kansion ulkomuodosta on ollut useampia versioita ja nykyiseen päädyimme sen takia, että tällainen ulkomuoto mahdollistaa työn kansioimisen ja antaa myös sen sisällöstä järjestellymmän kuvan. Kartoituksen muotoilussa on otettu huomioon tekstikenttävastaukset rajaamalla vastausalue, tällä tavalla kansioista on saatu miellyttävämmän ja huolitellumman näköinen. Kansilehtiin lisättiin myös pieni yhteenveto tulevasta kartoitusalueesta, tällä selkiytämme tarkoituksia asiakkaille ja lisäämme myös asiakkaiden ymmärrystä. Mielestämme tärkeää oli koko kansion muodostuminen ulkomuodoiltaan ja sisällöiltään yksinkertaiseksi ja selkeäksi kokonaisuudeksi, jolla voitaisiin lisätä tietoisuutta ja ymmärrystä sekä perhetyön toimijoiden että asiakkaiden osalta. Perhetyön kansion käytettävyyteen haluttiin panostaa kieliasun avulla. Varhaisessa vaiheessa huomattiin, että liian hienojen sanamuotojen, sivistyssanojen tai vaikeiden alansanojen lisääminen kansioon vaikutti negatiivisesti kansion käytettävyyteen. Muokkaustöiden ja tämän uuden näkökulman avulla pyrimme rakentamaan kansion sellaiseen muotoon, että se on kaikille helppo ymmärtää ja perheen kynnyksellä toteuttamiseen olisi mahdollisimman pieni.

5 PRODUKTIN SISÄLTÖ

Seuraavissa luvuissa tulemme käymään läpi perhetyökansion jokaisen osa-alueen ja sen millaisen kehitystyön osa-alue on vaatinut. Käymme läpi taustalla olevaa teoriaa sekä ajatuksia osa-alueen soveltuvuudesta perhetyöhön. Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö, näimme kuitenkin tarpeelliseksi lisätä teoriapohjaa laajemmin opinnäytetyön raporttiin. Mielestämme teoria pohja on oleellisena osana opinnäytetyön produktia ja on siten tärkeä ilmaista teorian suhde produktiin.

5.1 Ydintiedot

Alusta asti oli selkeää, että kansioon sisältyy jossain muodossa henkilötietolomake. Halusimme lomakkeesta mahdollisimman selkeän ja järjestelmällisen. Lomakkeessa on perheen henkilötiedot: Huoltajan nimet, lasten nimet, henkilötunnus, osoite, postinumero ja postitoimipaikka, kotikunta ja perhesuhde. Halusimme mahdollistaa isovanhempien, lähiystävien tai muiden tärkeiden ihmisten tietojen lisäämisen lomakkeeseen. Lomakkeessa täytyi ottaa huomioon se, että usein perhetyön parissa olevat perheet ovat "uusioperheitä" eli lapsia saattaa olla aikaisemmista suhteista ja vanhemmat voivat olla eronneita sekä menneet uusiin naimisiin. Ydintietolomakkeella saadaan kaikki perheen henkilötiedot yhteen paikkaan, joka taas osaltaan voi helpottaa perhetyön suunnittelua ja toteutusta. Perhetyökansiota kehitettäessä nousi tarve kansion toteuttamisesta perheille useaan otteeseen. Lisäsimme kansioon alkukartoitus, itsenäinen arviointi sekä loppukartoitus merkinnät. Nämä merkinnät rastittamalla voidaan helposti näyttää se missä vaiheessa ja miten kartoitus on tehty. Kansioon merkitään ohjaajan nimi ja päivämäärä. Halusimme jättää tilaa perhetyötä tarjoavan toimijan nimelle ja osoitteelle sekä mahdollisesti logolle.

Ydintietolomakkeessa suurin työ meni ulkoasun suunnitteluun. Ulkoasu tehtiin tekstinkäsittelysovelluksella taulukkoja käyttäen. Ulkoasun sijoittelussa käytettiin hyväksi Kansaneläkelaitoksen tapaa sijoitella lomakkeeseen henkilötiedot. Ydintietolomakkeen suunnittelun ja raakaversioon valmistumisen jälkeen lomake vietiin arvioitavaksi sosiaalialan ja perhetyön toimijoille. Näiden tapaamisten pohjalta saimme kehitysideoita ja parannusehdotuksia sekä mielipiteitä. Kehitystä on tehty useamman portaan avulla, lopullinen versio on mielestämme hyvin selkeä ja toimiva kokonaisuus.

Mielestämme ydintietojen lisääminen on olennainen osa kansiota. Kansiossa on henkilötietoja ja niiden kanssa oltava tarkkana, täytetyt lomakkeet onkin syytä säilyttää oikeaoppisesti.

5.2 Arki ja ajankäyttö

Arki ja ajankäyttö osiossa pyritään kartoittamaan perheen toimintaa arjessa ja etsimään mahdollisia ongelmakohtia joihin voidaan perhetyön avulla vaikuttaa. Omien ja muiden tekijöiden kokemusten pohjalta olemme pyrkineet löytämään sekä kehittämään kysymyksiä, jotka pureutuisivat arjen ja ajankäytön yleisimpiin ongelmakohtiin. Kysymyksien avulla halutaan selvittää riittääkö perheillä aikaa yhdessäoloon ja harrastuksiin. Samalla kartoitetaan perheen hyvinvoinnin ylläpitämistä, arjen sujumista ja suunnittelua.

Nyky-yhteiskunta on jatkuvassa muutoksessa ja tämä muutoksen nopeus vaikuttaa perheisiin. Perinteiset käsitykset perheestä, parisuhteesta, vanhemmuudesta ja lapsuudesta eivät enää ole itsestäänselvyksiä. Perhe on instituutiona ollut useiden uskomusten ja odotusten keskipisteessä. Perhe on luonnollinen yhteisö, joka asettaa perheenjäsenille ehtoja joita on pidetty moraalisesti velvoittavina. Nykyinen perhekäsitys edellyttääkin jokaiselta perheenjäseneltä kykyä joustaa ja tarpeentullen luopua omista eduista muiden perheenjäsenten edun nimissä. (Kraav, Laihikainen. 2000, 91-95.) Tällainen joustaminen ja oman edusta luopuminen onkin olennainen osa perheen arkea ja ajankäyttöä. Käytännössä se ilmenee esimerkiksi ajan varaamisena yhteiseen tekemiseen tai arjen askareisiin. Nämä arjen käytännön kuvaukset ovatkin arjen rakentamisen tulosta. Kun arkea rakennetaan, rakennetaan siis perheen todellisuutta ja vuorovaikutusta perheenjäseniin, toisiin ihmisiin, kulttuuriin ja sosiaaliseen järjestelmään. (Repo, K. 2009, 42-43.) Perhetyöntekijän tehtävä arjen suunnittelussa on pyrkiä osion pohjalta rakentamaan perheen arkea tukevalle ja terveelle pohjalle.

Perheestä puhutaan hoivan, turvan ja jatkuvuuden instituutiona. Tätä instituutiota kannattelee jokainen perheenjäsen, omalla painollaan. Hoivan, turvan ja jatkuvuuden taso kuitenkin vaihtelee perheittäin. Perheelle instituutiona voidaan antaa seuraavaavanlaisia arjen tehtäviä. Nämä perheen pääasialliset tehtävät ovat taloudellinen tehtävä, jokapäiväinen elämä ja huolenpito, virkistys, sosialisatio, identiteetin muodostuminen, huolenpito ja sivistyksellinen tehtävä. Taloudelliseen

tehtävään sisältyy perheen toimeentulo ja muu taloudellinen toiminta. Jokapäiväisen elämän ja huolenpidon tehtäviin kuuluu kuljetusten järjestäminen, ruoan osto ja valmistus sekä lääkärissä käynti. Virkistys tehtäviin kuuluu harrastukset, perheen lomavietto ja vapaa-aika. Sosialisointin tehtäviin kuuluu sosiaalisten taitojen oppiminen ja yksilöiden väliset suhteet. Identiteetin muodostumisen tehtäviin kuuluu perheenjäsenten vahvojen ja heikkojen ominaisuuksien tunnistaminen ja yhteenkuuluvuuden tunne. Huolenpidon tehtäviin kuuluu läheisyys ja huolehtiminen. Sivistykselliseen tehtävään kuuluu ammatinvalinta, työn etiikan kehitys ja kotityöt. (Kraav. ym. 2000, 91-95.) Nämä tehtävät ovat sidoksissa useaan osaan perhetyö kansiota ja erityisesti arjen ja ajanhallinta osioon.

Kun aloimme rakentaa osiota, kävimme läpi useita eri vastausvaihtoehto muotoja ja ideoita, kuten tekstikenttä ja rasti ruutuun vaihtoehtoja. Vastausjana vaihtoehtoon päädyimme koska sillä voidaan saada tarkempi kuva kysymyksistä kuin esimerkiksi kyllä ja ei vastauksilla.. Lisäksi voidaan verrata muiden perheenjäsenten täyttämää janoja suoraan ja helposti keskenään. Tämän ansiosta eri perheenjäsenten kokemukset arjen ja rutiinien suorittamisesta saadaan nopeasti verrattaviksi, joka mahdollistaa tulosten välittömän reflektoinnin.

Osioiden olemme joutuneet leikkaamaan kysymysten määrää huomattavasti, jotta osio on saatu muotoiltua asiakasystävällisemmäksi. Toisaalta leikkauksia on osittain jouduttu paikkamaan laajennetuilla kysymyksillä. Tällainen toive tuli esille keskusteluissa perhetyöntekijöiden kanssa. Lisäksi joidenkin kysymysten muotoa on muokattu ja kysymykset on järjestetty selkeämpään muotoon. Arki ja ajankäyttö osion soveltuvuus on vahvasti sidoksissa perhetyöhön. Haastattelujen ja keskustelujen mukaan monilla perheillä onkin juuri arjen normaaleissa askareissa ongelmia ja ajankäytön suunnittelu voi olla hankalaa.

5.3 Taloudenhallinta

Taloudenhallinta osiossa tarkastellaan perheen rahankäyttöä, työnhakua ja niihin liittyviä ongelmia sekä rahankäyttöön liittyviä tuntemuksia. Raha voidaankin nähdä yhtenä perheen keskeisenä resurssina. Se on eräs tekijä joka määrittelee perheenjäsenten suhteita. Raha on resurssina se väline, jolla perheet toteuttavat omia päämääriään ja tarpeitaan. Raha-asioista riitelemisen voi aiheuttaa suuria konflikteja perheissä. Joissakin perheissä nämä konfliktit halutaan avioliiton tai perheen toimivuuden säilyttämiseksi minimoida. Konfliktien minimoiminen liittyy vaikenemiseen ja raha-asioden käsittelemättä jättämiseen (Repo, K. 2003, 68–71.) Taloudelliset ongelmat ovat usein sellaisia ongelmia, jotka voivat johtaa suurempiin ongelmiin kuten mielenterveys- päihde- ja ajankäytönongelmiin sekä turvattomuuden tunteeseen (Kraav. ym. 2000, 95). Nykyisin eletään suorituspainotteisessa yhteiskunnassa, jossa taloudellinen menestyminen tuo suuria paineita moniin perheisiin.

Kraavin ja Laihikaisen mukaan (Kraav. ym. 2000, 98.) taloudelliseen turvattomuuteen liittyy kolme perustekijää: Ensimmäinen tekijä on elämisen hinta. Eläminen on kallista ja elinkustannukset ovat suuret. Toinen tekijä on toimeentulotuet. Sosiaaliturvan niukkuus sekä toimeentuloturvajärjestelmien väliin putoaminen. Kolmas tekijä on taloudenhoidon epäonnistuminen, joka sisältää henkilökohtaisen konkurssin tai sen uhan sekä ylivelkaantumisen. Varsinkin nuorille perheille nämä asiat ovat olennaisia ja yleisiä huolenaiheita. Tulojen niukkuus vaikuttaa erityisesti lapsiperheisiin ja yksinhuoltajiin. Uskon säilyminen itseä kohtaan ja positiivisen identiteetin ylläpitäminen voivat heikentyä, kun perhe kokee itsensä epäonnistuneeksi. Taloudenhallinta osiolla onkin tarkoitus kartoittaa tietoa perheen taloudesta ja siten pyrkiä keskustelemisen ja käytännön tuen kautta tukemaan perhettä taloudenhallinnassa.

Taloudenhallinnan kartoittaminen on tärkeää voidaksemme ehkäistä ja puuttua joko alkaviin ongelmiin tai puuttua jo olemassa oleviin ongelma-kohtiin. Taloudenhallinta osio voidaan antaa perheelle itsenäisesti täytettäväksi ja sen täyttää kumpikin

vanhemmista. Tarpeen mukaan perhetyöntekijä, voi olla tukena osion täyttämässä jos kokee sen edesauttavan osion toteutusta. Taloudenhallinta osiossa mietittiin rastitus ja tekstikenttä vastausmuotoja. Lisäksi kehitystyötä tapahtui kysymysrakenteiden muokkaamisessa ja tiettyjen olettamuksien poistamisessa kysymyksistä. Osiossa ollaan mietitty sitä, mikä on se haluttu ja tarpeellinen tieto perhetyössä sekä pyritty rakentamaan taloudenhallinta osio tätä ajatellen.

5.4 Sosiaaliset suhteet

Osiossa pyrimme selvittämään perheelle ominaisia sosiaalisia suhteita ja niihin mahdollisesti liittyviä ongelmia. Koetaanko tai kokeeko joku perheessä sosiaaliset tilanteet haastaviksi tai kiusallisiksi. Tunteeko perhe omaavansa tarpeeksi laajan sosiaalisen verkoston ja mitä kautta verkosto on mahdollisesti syntynyt. Ovatko esimerkiksi harrastukset tuoneet perheelle lisää sosiaalista pääomaa, voisiko pääomaa mahdollisesti lisätä harrastuksien tai muunlaisten tukitoimien avulla.

Tärkeää on saada selville, millaisena perhe tuntee suhteen sukulaisiin ja ystäviin. Perheen eri jäsenillä voi olla vahvasti erilaiset tuntemukset sukulaisiin ja ystäviin liittyen. Perhetyöntekijä keskustelee perheen kanssa siitä, millaista tukea he mahdollisesti näiltä henkilöiltä saavat ja kuinka sitä voisi käyttää perheen arjen tukena. Sosiaalisten suhteiden tutkimisella voidaan tarkastella perheen tukiverkkoa ja sosiaalista tukea. Sosiaalinen tuki on ihmisen subjektiivinen tunne siitä, että hän kuuluu johonki, on rakastettu, hyväksyty, kunnioitettu ja tarpeellinen. Sosiaalinen tuki on tietoisuutta siitä, että on ihmisiä joilta voi saada tukea. Sosiaalista tukea voi antaa kuka tahansa perheen sosiaalisessa verkostossa oleva. Tähän verkostoon kuuluvat kaikki henkilöt, jotka kuuluvat tai ovat yhteydessä perheen elämänpiiriin tavalla tai toisella. Sosiaaliset suhteet osiossa verkostoon paneudutaan kartoittamalla perheen sosiaalista verkostoa. Verkostoon kuuluu henkilöt, jotka ovat osana sosiaalista tukijärjestelmää. Tukijärjestelmään kuuluu henkilöt, jotka perhe kokee tukea antavaksi osaksi sosiaalista verkostoa. Kansiossa nämä henkilöt merkataan alleviivaamalla heidän nimensä. (Pelkonen, M. 1994, 39-41.)

Perhetyöntekijän on syytä muistaa, ettei ole olemassa täydellistä verkostoa ja henkilöiden vähyys sosiaalisessa verkostossa ei tarkoita sitä, että sosiaalinen verkosto olisi huono tai puutteellinen ja toisaalta suuri määrä ei takaa sitä, että sosiaalinen verkosto takaa tarvittavan sosiaalisen tuen. Sosiaalinen verkosto on yksilöllinen kokemus ja kuten ihmisetkin niin myös heidän sosiaaliset verkostonsakin ovat yksilöllisiä. Mielestämme sosiaalisten suhteiden kartoitus on olennainen osa perhetyössä ja perheen hyvinvoinnin arvioinnissa. Sosiaalisten suhteiden kautta on parhaimmillaan mahdollista saada erittäin suurta henkistä tukea ja suuria määriä voimavaroja elämän haastaviin tilanteisiin.

Valmistellessamme sosiaalistensuhteiden osiota kävimme pitkiä keskusteluja perhetyöntekijöiden kanssa, mietimme miten kysymykset olisi hyvä muotoilla ja millaisessa muodossa vastaukset olisi paras kerätä. Palautteen perusteella muotoilimme osion tekstikenttä tyyppiseksi. Näin saamme laajan ja tarkan kuvauksen, pienemmällä määrällä kysymyksiä. Keskusteluissa tuli erittäin selvästi esille tarve vaihtuvuudelle ja monimuotoisuudelle kartoituksessa. Pyrimme muotoilemaan joitakin osioita lyhyemmiksi, jotta kartoituksen tekeminen ei tuntuisi asiakkaalle työläältä ja haastavalta. Tässä osioissa perhetyöntekijän ohjauksella ja opastuksella on suuri merkitys. Perhetyöntekijän on kuitenkin muistettava, että hän voi vain opastaa ja selventää kysymyksiä. Perhetyöntekijän liiallinen osallistuminen voi vääristää vastauksia ja näin ollen mitätöidä koko osion tarkoituksen.

Toteutuksen loppuvaiheessa saimme palautetta, jossa pyydettiin selkeää ohjeistusta ennen kysymysosiota. Ohjeistuksen avulla voimme selventää osion tarkoitusta asiakkaalle ja perhetyöntekijälle. Osion tekemiseen osallistuu koko perhe. Eri perheen jäsenten merkkauksia henkilöitä voidaan erotella esimerkiksi antamalla jokaiselle perheenjäsenelle eri väriset kynät.

5.5 Perheen roolit

Asiakkaina olleista perheistä on saanut ajan myötä selkeän kuvan ja tarkemman tarkastelun jälkeen voi selkeästi nimetä ja osoittaa perheistä erilaisia rooleja.

Olemme huomanneet selkeimmin esiintyviksi lasten rooleiksi vastuunkantajan ja syntipukin. Mielestämme on tärkeää, että perhetyöntekijöitä valistetaan erilaisista perheen rooleista sekä niiden tunnistamisesta. Tärkeää on tehdä huomiot ennen kuin on liian myöhäistä. Pitkittyneinä vääränlaiset roolit voivat jättää lapseen elinikäiset arvet, joiden parantuminen vie paljon aikaa. Toisinaan arvet eivät koskaan parane, vaan lapsi oppii elämään niiden kanssa, pyrkien osittain jopa unohtamaan tai peittämään niitä. Vääränlaisten roolien kehittyminen onkin syytä saada katkaistua jo varhaisessa vaiheessa. Yksi suurista ongelmista on lapsen sopeutuminen uudenlaiseen rooliin perheessä. Lapsen ehtiessä sopeutua ja tottua aikaisempaan tilanteeseen voi roolin vaihtaminen vaatia paljon aikaa, tukea perhetyöntekijältä ja mahdolliselta sijoituspaikalta. Ongelmia voi myöhemmin muodostua kun lapsi palaa perheeseen. On tärkeää pyrkiä muuttamaan perheen käsityksiä ja mahdollisesti vääristyneitä rooleja ja kasvatustapojen menetelmiä. Perheen roolien muokkaaminen vaatii kokonaisvaltaista työtä perheen parissa.

”Vanhemmuuden roolikartta perustuu Jacob Levy Morenon rooliteoriaan, jonka tavoitteena on tarkastella paitsi ihmisten välisiä roolisuhteita myös ihmisen sisäisiä roolisuhteita. Roolikartassa vanhemmuus jaetaan viiteen rooliin elämänopettaja, ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja, huoltaja ja rakkauden antaja. Vanhemmuuden roolit ovat sukupolvisia. Ne sisäistyvät ja kulkeutuvat sukupolvelta toiselle roolit eivät kuitenkaan ole pysyviä, vaan niissä voi kehittyä läpi elämän.”

(Kekkonen, M. 2004, 33.)

Vanhemmuuden roolikartassa on kuitenkin yksi selkeä ja osittain käyttöominaisuuksia heikentävä ongelmakohta. Vanhemmuuden roolikartassa lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus suhde jää usein huomiotta, koska vuorovaikutus suhteen selvittäminen hankaloittaa vanhemmuuskartan käsittelyä ja ymmärrettävyyttä. Perheen roolikarttaa on muokkattu sellaiseksi, että saamme selkeän kuvan lasten ja vanhempien välisestä vuorovaikutuksesta ja vallan käytöstä. Lasten ja vanhempien välistä vuorovaikutusta sekä valtaa kuvataan nuolilla. Nuolen paksuus määrittää vallan ja vuorovaikutuksen laajuuden. Esimerkiksi isä piirtää omassa perheenroolikartassaan nuolen lapseen paksummaksi kuin lapsen nuolen isään. Täten voimme päätellä, että isän mielestä hänellä on valta ja suurempi

vuorovaikutus lapseen. Toisaalta muut perheenjäsenet voivat piirtää isän nuolen pienemmäksi samaa lasta kohtaan joten voimme verraten päätellä, että isän vuorovaikutus ja valta ei ole niin suuri kuin isä sen kuvittelee olevan. Perhetyökansion perheen roolit osuudessa tätä havainnollistetaan kuviolla. Vanhemmuuden roolikartan sovittaminen perheen rooleihin vaati vanhemmuuden roolia muokkaamista ja tarkastelua erilaisesta näkökulmasta. Vanhemmuuden roolikartalla saadaan osviittaa millaisessa roolissa vanhempi toimii. (Varsinais-Suomen lastensuojelunkuntayhtymä, Vanhemmuuden roolikartta 2013.) ja lasten rooleilla pyritään saamaan osviittaa lasten roolista perheessä (Päihdelinkki, A-klinikkasäätiö, Lasten roolit alkoholiperheissä 2013.)

Roolikartan avulla pyrimme saamaan kattavan kuvan perheen erilaisista rooleista ja siitä, miten perheenjäsenet kokevat ja näkevät erilaiset roolit perheessä. Ennen perhetyön tavoitteiden asettamista on hyvä tietää onko perheessä mahdollisesti dominointia, miten esimerkiksi päätökset yleensä syntyvät ja kenen toimesta. Millaisia rajoituksia ja sääntöjä perheessä on ja kuka niistä on päättänyt. Kuormitetaanko perheessä jotakin henkilöä mahdollisesti liiallisella vastuulla tai jatkuvalla päätösten tekemisellä. Onko perheessä mahdollisesti ”syntipukki”, joka vastaa yleisesti kaikista epäonnistuneista suunnitelmista. Perheen vuorovaikutussuhteita ja -malleja tarkastelemalla perhetyöntekijän on mahdollista päästä selville perheenjäsenten tiedostamattomista ja itsestään selvyytenä pitämistään säännöistä ja niiden tulkintatavoista. (Viheriävaara, Vikstrand, Suvanto, Kannianen. 1998, 30.) Roolikartan avulla perhetyöntekijä voi helpommin hahmottaa perheen sisäisiä vuorovaikutussuhteita.

Roolikartalla voidaan kartoittaa perheen valmiutta kuunnella lapsia ja kykyä tehdä nopeitakin päätöksiä lasten hyvinvoinnin parantamiseksi. Mielestämme on erittäin tärkeää, että lapsilla on oikeus vaikuttaa perheen arkeen ja sen suunnitteluun sekä toteutukseen.

Roolikartta on pyritty muokkaamaan ja kehittämään yhdessä perhetyöntekijöiden ja muiden alalla toimivien henkilöiden kanssa. Roolikartta on tarkoitettu ammattilaisten

käyttöön ja heillä on mahdollisuus pienillä muutoksilla saada se paremmin tilanteeseen sopivaksi ja käytännöllisemmäksi. Roolikartan perusajatusta eli auktoriteetin jakautumisen merkitsemistapaa emme kuitenkaan halua muokattavan, koska sen antaa yhtenäisen ja selkeän kuvauksen perheen roolituksesta henkilöstä riippumatta.

5.6 Riitatilanteet

Riitatilanteiden kartoittaminen ja konfliktien selvittäminen on olennainen osa perhetyötä. Perhetyössä riitatilanteita selvitetään keskustelemalla ja kuuntelemalla kaikkia osapuolia. Keskustelun avulla pyritään löytämään yhteinen kompromissi, sillä vain harvoin konfliktin selvittäminen onnistuu yhden henkilön käyttäytymisen muuttamisella. Riitatilanteiden selvittämisessä hankalaa on usein jokaisen osapuolen omakohtaisen kokemuksen selvittäminen riitatilanteissa. Tässä kohtaa voidaan ottaa avuksi perhetyökansion riitatilanneosio. Kysymyksistä haluttiin rakentaa sellaisia, ettei niihin voi vastata kyllä tai ei tyyppisillä vastauksilla, jotta haluttu tieto saadaan esille.

Riitatilanteisiin vaikuttaa monet asiat ja riidat voivat koskea lähes mitä tahansa asiaa, joka aiheuttaa mielipahaa jollekin perheenjäsenelle. Riidat voivatkin olla vanhempien välisiä, lasten välisiä tai lasten ja vanhempien välisiä tai perheen ja jonkin perheen ulkopuolisen tahon välisiä. Riitatilanteet tuovat aina perheeseen turvattomuutta ja riidat ovat usein seurausta tietyn asteisesta turvattomuudesta. Turvattomuus ja riitatilanteet aiheuttavat jännitteitä perheen ilmapiiriin. Perheen ilmapiiri vaikuttaa lapsiin sekä aikuisiin. On kuitenkin normaalia, että perheissä on erimielisyyksiä perheenjäsenten kesken- Vanhempien väliset erimielisyydet koskevat usein puolisoiden erilaisia tottumuksia, tapoja, mielpiteitä, käsityksiä siitä, mikä elämässä on tärkeää. Erilaisten toimintojen yhteensovittamiset tuovat kitkaa vanhempien välille. Olennaista riitatilanteiden selvittämisessä onkin se miten perheenjäsenet erimielisyyksiin suhtautuvat ja millaisin keinoin päädytään ratkaisuihin. Jokaisella perheenjäsenellä on oma keinonsa ratkaisuun pääsemiseksi. Keinot voivat olla riitatilanteiden rauhallista ratkomista keskustelemalla tai riitatilanteiden ratkaisemista ääntä korottamalla ja käsiksi käymällä tai riitatilanteesta

vetäytymällä, kuten poistumalla talosta tai menemällä toiseen huoneeseen. Riitatilanteita onkin helpompi ratkoa perheissä, jossa tilanteita pidetään kehityksen kannalta terveellisinä ja perheenjäsenet saavat ilmaista tunteuksiaan vapaasti. (Kraav. ym. 2000, 105 -106.)

Riitatilanteet osiossa pyritään saamaan tietoa jokaisen perheenjäsenen omakohtaisesta kokemuksesta. Osiossa halutaan saada tietoon riitatilanteiden herättämiä tunteuksia, fyysisiä & psyykkisiä kokemuksia ja yksilökohtaisia ajatuksia siitä miksi, miten ja millaisista asioista riidat syntyvät. Pyritään saamaan tietoa siitä millaisena riitelijänä perheenjäsenet kokevat itsensä ja miten he arvioivat omaa käyttäytymistään riitatilanteissa sekä miten he voisivat omalla toiminnallaan ehkäistä ja ennakoida riitatilanteiden syntymistä. Haluamme selvittää kykyä lopettaa riitelemisen ja millaisilla keinoilla lopettaminen tapahtuu. Tarkastelemme asiakkaiden kykyä tunnistaa riitatilanteiden eskaloituminen. Haluamme tietää yltyvätkö riitatilanteet fyysisiksi, mistä se johtuu ja kuinka se voitaisiin ehkäistä. Lisäksi osiossa halutaan saada tietoa väkivaltaisista kokemuksista ja väkivaltatilanteista sekä halutaan tietää onko nähnyt tai kokenut perheväkivaltaa. Riitatilanteet osiossa selvitetään perheenjäsenten kokemusta rakastetuksi, arvostetuksi ja hyväksytyksi tulemisesta.

Rakastaminen, arvostaminen ja hyväksytyksi tuleminen on yksi perheen päätehtävistä. Lapsen sekä aikuisen oikeus on kokea näitä tunteuksia omassa perheympäristössään. Yhdenkin edellä mainitun kokemuksen puuttuminen voi altistaa perheen riitatilanteille ja huomattavasti heikentää perheen tarjoaman normaalin turvan ja kasvun ympäristön. Haluamme selvittää myös muita psyykkisiä kokemuksia, kuten tunteiden tai tarpeiden vähättelyä ja toiminnan hallitsemista sekä kiusaamisen kokemista.

Riitatilanteiden käsittely on olennainen osa perhetyötä ja siten osa-alue soveltuu perhetyökansioon hyvin. Riitatilanteiden käsittely vaatii perhetyöntekijältä erityistä ammattitaitoa ja kykyä tilanteiden arvioimiseen, sillä riitatilanteiden totuudenmukainen käsittely voi joskus olla hankalaa ja varsinkin väkivalta- ja

perheväkivaltatilanteet voidaan yrittää usein salata tai tilanteiden vakavuutta voidaan pyrkiä vähättelemään. Perhetyöntekijän onkin hyvä toteuttaa riitatilanneosio jokaisen perheenjäsenen kanssa erikseen.

5.6.1 Riitatilanteiden sopiminen ja keskustelupohja

Riitatilanne osioon nähtiin tarpeelliseksi rakentaa oma osuus riitatilanteiden ja erimielisyyksien sopimiseksi. Osuuteen lisättiin keskustelupohja. Keskustelupohjana käytetään kannonraivaajan ongelmanratkaisu mallia.

Kannonraivaajan mallin mukainen pohja etenee seitsenportaisesti ja siinä voidaan käyttää tukena yllämainittuja neuvottelutavoitteita. Ongelmanratkaisumalli on seuraavanlainen:

”1.Ongelman määrittely. Ensin on selvitettävä, mistä on kyse ja millainen on toinen osapuoli tai neuvottelija. Tässä vaiheessa on ymmärrettävä tehtävän luonne ja sen vaikeusaste. Tehtävän vaikeutta voi nyt verrata kannon irrottamiseen maaperästä. Ongelma voi olla vaikea ratkaista eli kanto on erittäin tiukasti kaskessa. Neuvottelun alussa paljastuu vain näkyvä osa ongelmasta, kuten kannostakin. Tämä on neuvottelun lähtökohta.

2.Tietojen hankkiminen. On hankittava kaikilla aisteilla tietoa siitä, mitä ongelman ratkaiseminen vaatii. Millaisia muutosvastavoimia on olemassa? Millaisia keinoja ja välineitä tarvitaan? Neuvottelua varten on arvioitava muun muassa resurssit, käsittelytavat, strategiat ja aikataulut. Tässä vaiheessa kanto on vielä lujasti kiinni kaskessa. Nyt on tietojen hankkimisvaihe.

3.Tunnustelu. Tehdään tunnustelu. Ikään kuin kolistellaan kantoa ja raivataan maata kannon juurelta, että nähdään , miten kanto on kiinni. Ongelma paljastetaan avoimeksi. Otetaan yhteyttä neuvottelun toiseen osapuoleen ja käydään alustava neuvottelu. Tämä on tahtotilojen tarkastelun vaihe.

4.Vaihtoehtojen etsiminen. Tuotetaan vaihtoehtoisia keinoja. Tämä on ideoinnin vaihe eli niin sanottu divergenttivaihe ongelman ratkaisussa. Käydään läpi omat

strategiavarastot. Tutustutaan myös toisen osapuolen keinovalikoimaan. Strategioiden toimivuutta testataan. Vertauskuvallisesti kanto istuu lujassa. Sahataanko vai hakataanko juuria, kaivetaanko, kammataanko kangella vai ammutaanko? Käytetäänkö pehmeitä vai kovia neuvottelustrategioita? Toimiiko vastapuolen kanssa jämäkkä vai joustava tyyli? Tämä on vaihtoehtoisten keinojen ideointivaihe.

5.Ratkaisuun päätyminen. Valitaan sopiva ratkaisukeino. Edetään siinä määrätietoisesti. Tämä on valitun vaihtoehdon vaihe, niin sanottu konvergenttivaihe. Vertauskuvallisesti kanto siis irrotetaan katkomalla pitkät juuret ja kampeamalla se kangella ylös. Neuvotellaan sopivasta kompromissista ja parhaasta vaihtoehdosta, jossa molemmat saattavat voittaa tai päästä ainakin molemmin puolin tyydyttävään ratkaisuun.

6.Arviointi. Arviointivaiheessa tulosta arvioidaan ja tulosten saavuttamisesta iloitaan yhdessä.”

(Kauppila, R. 2006. 193 – 194.)

Riitatilanteiden sopimiset ja ratkaisut perhetyöntekijän avustuksella saavutetaan neuvottelemalla riidan osapuolten kanssa. Kaikille neuvotteluille voidaan asettaa seuraavat kahdeksan tavoitetta jos osapuolet sitoutuvat prosessiin. Ensimmäisessä tavoitteessa esitetään useita argumentteja, jotka tukevat esittäjän intressejä. Toiseksi tavoitteeksi asetetaan asioiden tärkeysjärjestykseen laittaminen. Kolmannessa tavoitteessa laitetaan merkille ja tiedostetaan seikkoja, joita toinen osapuoli pitää tärkeänä. Neljäs tavoite on pyrkiä saamaan osapuolten välille yhteisymmärrystä. Viidentenä tavoitteena pyritään tekemään soveltuvia kompromisseja yksimielisyyden saavuttamiseksi. Kuudentena tavoitteena etsitään keinoja erimielisyyksien voittamiseksi. Seitsemäntenä tavoitteena sitoudutaan prosessiin keskinäisen yhteisymmärryksen lisäämiseksi. Kahdeksantena ja viimeisenä tavoitteena pyritään pääsemään sopimukseen, joka lopulta vahvistetaan virallisesti osapuolten välillä. (Kauppila, R. 2006, 193.)

5.7 Perheen voimavarat

Perheen voimavarat osiossa käytämme SWOT-analyysiä perhetyössä voimavarojen ja ominaisuuksien tunnistamisessa. Olemme pyrkineet muokkaamaan ja kehittämään SWOT-analyysin perhetyöhön sopivaksi perheen voimavaroja tukevaksi työvälineeksi. Yksilöllisyyttä korostavat tukitoimet edellyttävät lasten vahvuuksien tunnistamista ja huomioimista. Lapsen vahvuudet oikein huomioituina auttavat häntä tuntemaan omat vahvuudet ja heikkoudet kehittämisen arvoisiksi. Tämä edesauttaa vanhempien keskustelemista omien lastensa ominaisuuksista sekä omista ominaisuuksistaan. Kartoittaminen voisi laskea vanhempien kynnystä tuoda omien lastensa lahjakkuutta ja mahdollisia heikkouksia esille niiden kehittämistä ajatellen. SWOT-analyysi edesauttaa näiden ominaisuuksien ja niiden uhkien havaitsemista sekä tunnistamista. (Kontu, E, Suhonen, E. 2006, 147-148.)

Voimavarojen kartoittaminen soveltuu perhetyöhön hyvin. Muokatun SWOT-analyysin käyttö tukee voimavarojen kartoittamista sekä tilanteiden ratkaisemista. Analyysin kautta saadaan uusi työväline perhetyöhön, jollaista ei aiemmin ole perhetyössä ollut. Perhetyöntekijä toteuttaa analyysin koko perheelle yhdessä tai tarpeen tullen perheenjäsenille yksilöllisesti. Perhetyöntekijällä on suuri vastuu perheen voimavarat osion toteutuksessa. Osion toteuttaminen vaatii perhetyöntekijältä aktiivista ohjausta ja tukea.

5.8 Kriisienhallinta

Kriisienhallinta liittyy oleellisella tavalla turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen. Ihmistasolla turvallisuus on inhimillinen peruspyrkimys ja turvattomuus on vastaavasti sitä, ettei tämä inhimillinen peruspyrkimys toteudu. Turvallisuuden tarpeiden tyydytys onkin hyvinvoinnin perusta. Jos turvallisuutta ajatellaan arvona niin sillä on keskeinen osuus ihmisen sosiaalisen arvon tuntemisessa. (Niemelä, P. 2000, 21.) Kriisienhallinta osiossa turvataan perheen yhteydenpitoa, sosiaalihuollon tukea ja sosiaalistaverkostoa. Osiossa tuetaan perheenjäsenten inhimillistä arvoa tarjoamalla väline äkillisen avun- ja ei kiireellisen avuntarpeen saamiiseen. Nämä kaikki osaltaan

parantavat perheen hyvinvointia ja turvallisuudentunnetta. Niemelän (Niemelä, P.2000, 24) mukaan inhimillinen turvallisuus ja turvattomuus liittyy kaikkiin elämänalueisiin. Ne ovat varmuutta ja epävarmuutta elämänlaadun jatkuvuudesta.

Kriisienhallinta osio sijoittuu Niemelän (Niemelä, P.2000, 27-31) turvallisuuskäsityksen tarkastelukehikossa sosiaaliseen turvallisuuskäsitykseen sekä perheen ja läheisten ihmissuhteiden turvallisuuteen. Kriisitilanne osio on perinteisen valtiollisen turvallisuuskäsityksen mukainen. Tämän turvallisuuskäsityksen uhkana on kuitenkin sosiaalinen, ihmissuhteisiin liittyvä turvattomuus. Tämä turvattomuus sisältää väkivaltaisuuden, ilkivaltaisuuden, laiminlyönnin, perheväkivallan, koulukiusaamisen ja muut vastaavanlaiset turvattomuutta aiheuttavat muodot. Kriisienhallinta osiossa tähän turvattomuuteen pyritään puuttumaan yhteydenpidon avulla, jota tukee helppo ja vaivattomasti saatava keskusteluyhteys tarvittaviin tukiverkostoihin. Tarvittaessa saa yhteyden henkilöön, jolle voi puhua huolestaan ja turvattomuuden tunteen aiheuttajasta.

Tarkoitus oli rakentaa kokonaisuus, joka olisi niin selkeä ja helposti ymmärrettävä, että lapsikin osaisi tarvittaessa soittaa apua sen avulla. Kriisienhallinta osuus olisi hyvä olla näkyvällä paikalla, jotta lapsikin löytäisi sen hädän hetkellä. Helppo ohjeistus hätäpuhelun tekemiseen sekä hätäkeskuksen numero olivat tärkeimmät asiat. Tarkoitus oli saada läheisten ihmisten, sukulaisten ja muun muassa sosiaalityöntekijän sekä perhetyöntekijän numerot esille.

5.9 Päihteet ja riippuvuus

Päihteidenkäytön ja päihdekasvatuksen lähtökohtana on yksilön terveyteen liittyvän tiedon ja sen avulla terveisiin elämäntapoihin kasvattaminen. Perhetyöntekijän osuus päihdekasvatuksessa on ongelman toteaminen, valistaminen ja oikean palvelun piiriin ohjaaminen. Perhetyöntekijän on kuitenkin tärkeää huomata, että tavoitteiden suhteen päihdetyön saralla, ei voida tehdä suuria ennakko-oletuksia. Päihdetyötä perheissä voidaan ajatella kolmena eri tavoite- ja toimintaympäristön tasona, jotka

ovat lapsi, aikuinen ja yhteiskunta. Näiden tasojen käytännön tarkastelu perhetyössä on perhetyöntekijän vastuualue. (Ulvinen, V-M. 2010, 13.)

Päihde ja riippuvuus osiossa halutaan saada tietoa alkoholinkäytöstä, tupakoinnista, huumausaineidenkäytöstä, internetinkäytöstä sekä peliriippuvuudesta. Osiossa on käytetty hyväksi maailmanlaajuisia ja valtakunnallisia kyselyitä. Kyselyitä on muokattu perhetyöhön sopivaksi. Yhä useammin perheillä on mitä moninaisempia ongelmia ja pelkästään alkoholinkäytön kartoittaminen ei ole enää aiheellista vaan on syytä tarkastella riippuvuutta ja päihteitä uudesta näkökulmasta. Lapset alkavat yhä nuorempina kokeilemaan päihteitä ja yhä useammin vanhempien tai lasten päihteidenkäyttö ja riippuvuudet asettavat suuria ongelmia kodille kasvuympäristönä. Näihin ongelmiin voidaan saada selvyyttä päihde ja riippuvuus osiolla. Kehitystyötä on tehty perhetyötä tekevien ammattilaisten kanssa, suurimpia muutoksia on tullut kysymysten lisäämiseen ja vastausvaihtoehtojen muokkaamiseen.

5.9.1 Alkoholi

Alkoholinkäyttö osio perustuu osaksi AUDIT-kyselyyn. AUDIT-testi (Alcohol Use Disorders Identification Test) on Maailman terveysjärjestön WHO:n 1980-luvulla kehittämä testi. Kysymykset liittyvät alkoholin käytön tiheyteen, tavallisesti käytettyyn alkoholimäärään, humalajuomiseen ja haittoihin. AUDIT on tunnetuin, eniten tutkimustukea saanut ja eniten käytössä oleva seulontaväline. (A-Klinikkasäätiö, Päihdelinkki, Alkoholinkäytön riskit 2013.)

Alkoholinkäyttö osiossa vastaukset annetaan rastitus menetelmällä. Osiossa käydään läpi alkoholinkäyttöä, käytön aiheuttamaa tunnetilaa, yksilön halua lopettaa tai vähentää alkoholinkäyttöä ja lopettamisen vaikeutta. Lisäsimme osioon kysymyksen, jolla kartoitamme päiviä joina yleensä käyttää alkoholia. Tällä tavalla voidaan miettiä syitä, miksi alkoholinkäyttö tapahtuu juuri tiettyinä päivinä ja mitä asialle voisi tehdä tai mitä voisi muuttaa. Jos esimerkiksi alkoholinkäyttö tapahtuu viikonloppuna voidaan miettiä vaihtoehtoisen toiminnan järjestämistä viikonlopuksi.

Alkoholinkäytön kartoittaminen soveltuu perhetyöhön hyvin. Perhetyön piirissä olevilla perheillä voi olla jo olemassa olevia ongelmia alkoholinkäytön kanssa tai alkavia ongelmia saattaa esiintyä. Alkoholin väärinkäytön seurauksena on usein ongelmia ihmissuhteissa, tapaturmia, sairaalahoitoon joutuminen, työkyvyttömyyttä ja pahimmassa tapauksessa ennenaikainen kuolema. Alkoholin riippuvuudella taas tarkoitetaan kognitiivisia ja fysiologisia ilmiöitä, joita kehittyy alkoholinkäytön seurauksena. Näihin kuuluu pakonomainen halu juoda alkoholia, heikentynyt kyky hallita juomista, seurauksista riippumaton juominen ja juomisen pitäminen muita asioita tärkeämpänä. Pitkällisellä käytöllä voi taas olla vakavampia ongelmia, kuten sosiaalisia ongelmia, käytön aiheuttamia sairauksia tai rikoksia. (Anttila, O. Penttinen, A. & Heinänen, M.(toim.) 2007. 7-8.) Osio voidaan tehdä itsenäisesti tai yhteistyössä perhetyöntekijän kanssa. Osiota on suunniteltu siten, että sen voi täyttää aikuinen ja lapsi.

5.9.2 Tupakointi

Tupakointi osio perustuu osaksi ruotsalaisen tupakka-asiantuntija tohtori Karl Fagerströmin kehittämään tupakkariippuvuustestiin. Tupakointi on yhä yleisempää nuorten keskuudessa ja onkin syytä kartoittaa perheenjäsenten tupakointi tottumuksia. Kyseisellä testillä pyritään määrittelemään perheenjäsenen riippuvuussuhdetta tupakoimiseen. Tupakointi osioon vastaukset annetaan rastitus menetelmällä. Osiossa käsitellään riippuvuutta kysymällä, kuinka pian heräämisen jälkeen henkilö polttaa ensimmäisen savukkeen ja monta savuketta henkilö polttaa päivässä. Osiossa käsitellään tupakoinnin lopettamista ja kuinka kauan henkilö voi olla tupakoimatta. (A-Klinikkasäätiö, Päihdelinkki, Tupakointi 2013.)

Perheen kasvatuskäytännöillä on suuri merkitys tupakoimiseen. Vanhemmat viestittävät lapsilleen normeja ja omia arvojaan myös tupakoimisen suhteen. Tämä tekee tupakoimisesta, joko sosiaalisesti hyväksyttävää tai hyväksymätöntä. Polttavien vanhempien lapset ovat siten herkempiä tupakoinnin aloittamiselle. (Rimpelä, Rainio, Pere, Lintonen, Rimpelä. 2005, 56.) Perhetyöntekijän on hyvä ottaa

tämä huomioon. Osio voidaan antaa perheenjäsenille itsenäisesti täytettäväksi. Perhetyöntekijä pyrkii tulosten pohjalta antamaan tukea ja kannustusta tupakoinnin lopettamisessa.

5.9.3 Nuuskaaminen

Näimme tarpeelliseksi lisätä kysymyksiä nuuskaamisesta, sillä nuuskaaminen on alkanut yleistyä nuorten ja aikuisten keskuudessa. Nuuskaamisosio perustuu Karl Fagerströmin kehittämään tupakkariippuvuustestiin. Keskusteluissa nähtiin tarpeelliseksi erottaa osio omakseen, sillä nuuskan käyttäjä ei välttämättä käytä ollenkaan tupakkaa. Näin saatiin selkeämmin rajattua kyselyn kysymykset, siten etteivät ne aiheuta ristiriitaa keskenään.

5.9.4 Huumausaineet

Huumausaineet osio perustuu osaksi DAST testiin (The Drug Abuse Screening Test). DAST testi kehitettiin vuonna 1982 ja se on vielä yleisesti käytössä. Huumaavien aineiden väärinkäytöksi luetaan reseptilääkkeiden tai käsikauppalääkkeiden käyttämistä ohjeita suurempina annoksina eli liikakäyttönä tai huumaavien aineiden käyttöä ei lääkinnälliseen tarkoitukseen. (A-Klinikkasäätiö, Päihdelinkki, Huumeidenkäyttö testi 2013.)

Huumausaine osiolla pyritään selvittämään huumausaineiden tai siksi luokiteltavien aineiden kuten lääkkeiden väärinkäyttöä. Lisäksi osiossa pyritään selvittämään henkilön psyykkisiä tuntemuksia avun saamisesta huumausaineidenkäytön lopettamiseen, huumausaineiden vaikutusta normaaliin elämään kuten syyllisyyttä ja ongelmia perhesuhteissa. Osiossa käsitellään fyysisiä oireita kuten vieroitusoireet. Halutaan selvittää, onko asiakas hakenut apua huume- tai lääkeongelmiinsa ja onko asiakas ollut huumeiden tai lääkkeiden väärinkäyttäjille tarkoitettussa erityishoitopaikassa. Perhetyöntekijän on hyvä ottaa huomioon se tosiasia, että huumausaineongelmien hoito ei onnistu, jos ihminen on kadoksissa itseltään ja

hänen elämänjäsenyksensä on hatara. Toipuminen vaatii ihmisenä kasvamista, oman identiteetin löytämistä ja elämän tarkoituksen löytämistä. (Murto, L. 2002, 186-187.)

Osio soveltuu perhetyöhön mielestämme hyvin. Huumausaine ongelmat ovat yleistyneet nuorten ja aikuisten keskuudessa ja siksi onkin yhä tärkeämpää kartoittaa huumausaineiden käyttöä. Osion voi antaa perheenjäsenille täytettäväksi ja tarvittaessa perhetyöntekijä voi olla tukena osion täyttämässä. Tarkoituksena on osion tulosten pohjalta keskustella perheen kanssa ja tarvittaessa ohjata ja neuvoa oikeanlaisen tuen ja avun hakemisessa.

5.9.5 Netinkäyttö

Perustuu osaksi IAT- kyselyyn (Internet Addiction Test). Ihmisten elämäntilanteet ovat erilaisia ja vaihtelevia. Nettiriippuvuudessa ei ole kyse yksinomaan netissä käytetystä ajasta. Oleellisempaa on tarkastella niitä haittoja, joita Internetin käyttö aiheuttaa esimerkiksi ihmissuhteissa, työssä tai opiskelussa. Osiolla voidaan selvittää, onko Internetin käytössä ongelmiin viittaavia merkkejä. (A-Klinikkasäätiö, Päihdelinkki, Nettiriippuvuustesti 2013.)

Nettiriippuvuudella tarkoitetaan hallitsematonta ja pakonomaista internetin käyttöä, joka aiheuttaa haittoja myös muilla elämänalueilla. Internetin liikakäyttö voi aiheuttaa syyllisyydentunnetta ja se voi viedä suuria määriä aikaa opiskelulta, perheeltä, ystäviltä tai harrastuksilta. Fyysisiä seurauksia tietokoneen käytöstä voi olla lihasjännitykseen liittyviä oireita kuten niska-, selkä-, ranne- ja päänsärkyä. Muita mahdollisia oireita voi olla pahoinvointi sekä silmien valo- ja säteilyärsytys. Riippuvuus voi syntyä monenlaisiin asioihin internetissä kuten: verkossa solmittuihin ihmissuhteisiin, nettipelaamiseen, tiedonhakuun tai online-seksiin. Nettiriippuvuuden hoitamisessa ei ole tavoitteena käytön lopettaminen, vaan tärkeintä on rajoittaa käyttöä järkevään mittaan. Nettiriippuvuus on sukua peliriippuvuudelle, jolle Suomessa on jo kehitetty hoitokeinoja. Perhetyöntekijä voikin nettiriippuvaisen ihmisen kohdatessaan tarjota apua henkilölle riippuvuuksien hoitoon perehtyneiltä

ammattilaisilta tai A-klinikoilta. (A-Klinikkasäätiö, Päihdelinkki, 413-nettiriippuvuus 2013.)

Osio sopii mielestämme perhetyö kartoitukseen hyvin. Nykyään netinkäyttö on arkipäiväistä sekä aikuisilla ja lapsilla. Riskiksi nouseekin se, että internetmaailma on miellyttävämpi ja palkitsevampi kuin todellinen maailma (Oksanen, A. & Näre, S. 2006, 91). Yhä useammassa perheessä on ongelmia netinkäytön rajoittamisessa. Perhetyöntekijällä onkin osion avulla mahdollisuus kartoittaa tuen tarve ja pyrkiä joko tarjoamaan apua riippuvuuksien hoitoon perehtyneiltä ammattilaisilta tai sitten ammattitaidon mukaan pyrkiä yhdessä perheen kanssa työstämään koko perheen laajuista internetin käytön järkevää rajaamista. Osiossa kehittämistä on tapahtunut kehityskeskusteluiden ja teorianpohjan kautta. Kysymys- ja vastausmuotoja on muokattu perhetyöhön sopivaksi. Lisäksi on lisätty kysymyksiä koskien ajankäyttöä pelien parissa.

5.9.6 Peliriippuvuus

Peliriippuvuus osio perustuu osaksi SOGS-R kyselyyn. Peliriippuvuus osiossa käsitellään rahapeliriippuvuutta ja osion avulla voidaan arvioida kuinka ongelmallista pelaamisesi on. Testin tarkoitus on kiinnittää huomio niihin tekijöihin, jotka usein liittyvät ongelmalliseen pelaamiseen. (A-Klinikkasäätiö, Päihdelinkki, Rahapelitesti 2013.)

Tässä osiossa halutaan selvittää henkilön rahapeliriippuvuutta. Rahapelit saattavat silloin tällöin olla mukavaa, jännittävää ajanvietettä. Joillakin kiinnostus rahapeleihin kuitenkin yltyy pakonomaiseksi peliongelmaiseksi. Tämä taas voi altistaa henkilön ongelmiin rahankäytön kanssa. Peliriippuvuutta selvitetään kysymyksillä, jotka käsittelevät lähipiirin ajatuksia henkilön pelaamisesta, kuinka paljon rahaa henkilö käyttää pelikoneisiin ja henkilön omista käsityksistä ja tuntemuksista liittyen peliriippuvuuteen. Rahapeliriippuvuuden olennainen piirre on toistuva rahanpelaaminen, joka jatkuu ja lisääntyy vaikka seurauksena on monenlaisia vastoinkäymisiä. (Lahti, Castren, Tenhola, Heinälä, Alho. 6/2012, 413.)

Tätä olennaista piirrettä kartoitetaan kysymyksellä: Jos pelaat, kuinka usein palaat takaisin toisena päivänä voittaaksesi häviämäsi summan takaisin? Ensisijaisena hoitona rahapeli riippuvuuteen käytetään yksilölliset tarpeet huomioivaa psykososiaalista hoitoa. Perhetyöntekijä voikin osoittaa peliriippuvaisen henkilön saamaan tarvittavaa hoitoa ja tukea asiaan erikoistuneelta ammattihenkilöltä. Rahapeli riippuvuus tuo mukanaan kaikenlaisia ongelmia, kuten terveydellisiä-, taloudellisia- ja sosiaalisia ongelmia. Terveydellisiin ongelmiin lukeutuu mielenterveysongelmat ja fyysiset oireet ja useat liitännäissairaudet. Lisäksi riskinä on psyykkisiä häiriöitä kuten sosiaalinen eristäytyminen, huono itsetunto, häpeä tai pahimmassa tapauksessa itsemurha. Rahapeliongelmat voivat vaikuttaa myös muihin riippuvuuksiin, kuten päihteidenkäytön lisääntymiseen. Taloudellisia ongelmia ovat ongelmat talouden hallinnassa esimerkkinä pelivelat ja pelaamisesta johtuva vararikko. Peliriippuvuus kasvattaa sosiaalisia ongelmia, kuten ihmissuhteiden hoitamisen laiminlyönti ja syrjäytyminen. Riippuvuus voi altistaa ja aiheuttaa ongelmia perheen ja läheisten hyvinvoinnissa. Ongelmat voivat purkautua esimerkiksi perheväkivaltana, avioerona tai vaikutuksina lapsiin. Lisäksi Lasten peliriippuvuuden riski kasvaa, jos vanhemmilla tai suvussa on ongelmia pelaamisen hallinnassa. (Lahti, T. ym. 6/2012, 414.)

Peliriippuvuus soveltuu hyvin perhetyön kartoitukseen, sillä vaikka pieni prosentti suomalaisesta aikuisväestöstä onkin niin sanottuja ongelmapelaajia tai himopelaajia ja peliriippuvaisia (Lahti, T. ym. 6/2012, 415). Peliriippuvuuden vaikutukset ovat perheelle sen verran suuret, että sen sisällyttäminen kartoitukseen on oikeutettua. Lisäksi peliongelmaisten vanhempien tai vanhemman perheen lapsille voidaan osuutta käyttää ehkäisevänä keinona rahapeli riippuvuuden vähentämiseksi. Varhainen toteaminen ja hoito onkin avainasemassa rahapeli riippuvuuden hoidossa.

5.10 Terveys

Terveys osiossa selvitämme perheen jäsenten fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia yksilöllisesti, lähtökohtaisesti kysymme asiakkaan omat tuntemukset terveydestään. Perhetyön toteutusta ja erilaisia perhetyön menetelmiä varten on tärkeää tietää mahdollisista toimintaa rajoittavista sairauksista. Osalle perheistä terveydenhuolto ei ole itsestään selvyyttä, joillakin voi olla pelkotiloja esimerkiksi lääkäreitä kohtaan,

tällöin terveydestä huolehtiminen jää asiakkaalle itselleen. Kyselyn aikana voi selvittää sairauksia, joita ei ole hoidettu, tällöin perhetyöntekijällä on mahdollisuus auttaa asiakasta hakeutumaan lääkärille tai hakemaan itselleen muunlaista ammattiapua.

Kysely on muotoiltu helposti luettavaksi ja ymmärrettäväksi, jotta asiakkaat voivat täyttää kyselyn itsenäisesti ja rauhassa. Terveys-osiossa käsitellään mielenterveyteen liittyviä tuntemuksia, kuten ahdistuneisuutta ja itsensä vahingoittamiseen liittyviä ajatuksia. Selvitämme asiakkaan tuntemuksia hänestä itsestään, kuten tuntee hän olevansa väsynyt tai tyytymätön itseensä. Osiossa käsitellään asiakkaan mielikuvaa omasta fyysisestä terveydentilasta sekä kartoitetaan mahdollisia sairauksia ja sitä onko suvussa perinnöllisiä sairauksia. Perhetyöntekijällä on mahdollisuus reagoida nopeasti negatiivisiin tuntemuksiin, auttaa asiakasta löytämään itsestään positiivisia asioita ja tarjota mahdollisuus esimerkiksi pieniin rauhoittumisen hetkiin. Perhetyöntekijällä on tämän tyyliin tilanteissa mahdollisuus ohjeistaa asiakasta erilaisiin rentoutumisharjoituksiin, näiden avulla asiakkaan on tarkoitus löytää itsestään erilaisia voimavaroja ja toisaalta syvemmän rentoutumisen aikana asiakas voi niin sanotusti "ladata akkuja". Rentoutumiseen on nykyisin hyvin paljon erilaisia menetelmiä ja ne ovat helposti saatavilla, nämä erilaiset rentoutumisen keinot ja harjoitteet ovat erittäin toimivia menetelmiä muun muassa perhetyössä.

Mielestämme terveystarkastus olisi hyvä täyttää jokaisessa kartoituksen vaiheessa, näin saataisiin kattava kuva asiakkaan terveydentilan kehityksestä ja mahdollisista kehityskohteista. Erittäin tärkeää kyselyn tekeminen uudelleen on, mikäli asiakkaalla on jo havaittu esimerkiksi masennusta tai asiakkaalla on ollut selkeästi hallitseva negatiivinen itsekuva aikaisemmassa kyselyssä.

5.11 Tulevaisuuden suunnitelma

Tulevaisuus osio on suunniteltu perheen yhdessä täytettäväksi. Tulevaisuus osiossa pyrimme kartoittamaan perheen toiveita perhetyöltä ja tulevaisuudelta sekä millaisia odotuksia heillä on tulevaisuutta kohtaan. Perhe voi esittää omia tavoitteita ja

päämääriä joita kohti he haluavat kulkea, tälle tielle he voivat itse etsiä mahdollisia esteitä ja ratkaisuja. Tässä osiossa selvitetään myös perheen motivaatioita ja pitkäjänteisyyttä sekä mikä on perheen omaa visiota ja käsitys hyvästä perhe-elämästä.

Tulevaisuuden suunnitelma osio on erittäin tärkeä väline perhetyöntekijälle, osittain juuri tämän takia osio on kartoitukseen otettu. Tämän osion avulla perhetyöntekijällä on mahdollisuus seurata tarkasti perheen panostusta, motivaatioita ja omistautumista perhetyötä sekä tavoitteiden ja päämäärien saavuttamista kohtaan. Kuinka paljon perhe on valmis tekemään työtä saavuttaakseen tavoitteet ja päämäärät, mahdollisia uhrauksia saavutusten eteen.

Tulevaisuuden suunnitelma osiolla parannetaan asiakkaan ja perhetyöntekijän mahdollisuuksia kartoittaa perheen omia käsityksiä nykytilanteesta ja tulevaisuudesta. Osio on myös välittömän palautteen keräämisen väline, sillä perhe arvioi omaa käsitystä perhetyöstä ja sen toimivuudesta. Tulevaisuuden osiolla pyritään saamaan perhettä sitoutumaan paremmin perhetyön toimintaan joka voisi osaltaan taas helpottaa tavoitteiden asettamista.

5.12 Tavoitteet

Ihmisinä jokainen meistä tekee päätöksiä ja suunnitelmia päivittäin. Osa näistä päätöksistä on henkilökohtaisesti merkittäviä, kuten auton osto tai koulutukseen hakeutuminen. Osa taas vähemmän merkittäviä, kuten kauppalistan suunnittelu tai vaikkapa television katseleminen. Yhteistä kaikille päätöksille on kuitenkin tuumasta toimeen ryhtyminen. Toisinaan toimeen ryhtyminen vaatii jonkin ulkoisen merkin tai tapahtuman joka vaikuttaa elämään tavalla tai toisella. Tavoitteita asetettaessa päätöksentekijä miettii erilaisia toimintavaihtoehtoja ja niiden mahdollisia seurauksia: "Muuttaisinko vuokra-asuntoon vai koulun solu asuntoon? Olenko riittävän sosiaalinen asumaan solussa? Riittävätkö rahani". Päätöksen teko siis vaatii useiden vaihtoehtojen läpikäymistä tavoitteiseen päästäksemme. (Helkama, Myllyniemi,

Liebkind. 2001, 155-156.) Samalla perusidealla perhetyöntekijä toteuttaa ja suunnittelee tavoitteita perheiden ja perheenjäsenten kanssa.

”Perhetyön alkuvaiheessa pyritään selvittämään perheen ongelmat ja tarpeet sekä voimavarat sekä perheen sisäiset rakenteet. Lisäksi pyritään luomaan mahdollisimman konkreettisia tavoitteita perheen tukemiseksi ja työskentelemisen toteutumisen arvioimiseksi. Perhetyön osatavoitteita voivat olla muun muassa perheen sisäisen vuorovaikutuksen kehittäminen, vanhemmuuden vahvistaminen tai nuoren itsenäistymisen tukeminen.”
(Kettunen, Ihalainen, Heikkinen. 2001, 73.)

Tavoitteet osioon on tarkoitus kirjata perheen ja perhetyöntekijän yhdessä laatimia tavoitteita lyhyelle ja pitkälle aikavälille. Tavoitteita voidaan asettaa koko perheelle tai yksilöllisesti. Osatavoitteita kutsumme perhetyön kansion tavoite osiossa lyhyen ajan tavoitteiksi. Tavoitteet Lyhyen aikavälin tavoitteet voivat olla välietappeja pitkänajan tavoitteisiin pääsemiseksi. Lyhyen aikavälin tavoitteena voi olla esimerkiksi yhteisen ulkoilutunnin lisääminen arkeen tai vaikkapa uuteen harrastukseen tutustuminen. Pitkän aikavälin tavoitteena voi olla esimerkiksi yhteisen ulkoilupäivän lisääminen arkeen, uuden harrastuksen aloittaminen tai nuoren itsenäistyminen. Tavoitteiden on tarkoitus pureutua perheen arjessa havaittuihin ongelmakohtiin. Tavoite osiosta olisi hyvä jättää kopio perheelle, jotta he voivat seurata tavoitteisiin pyrkimisen kehitystä.

”Perhetyön tavoitteet ovat jokaisen perheen kohdalla erilaisia, mutta ne tähtäävät perheen itsenäiseen selviytymiseen ilman ulkopuolisia tukitoimia. Siis yhtenä onnistuneen perhetyön työskentelyn merkinä voi olla perhetyön työskentelyn päättäminen perheessä.”
(Reijonen, M. 2005, 11.)

Tavoite osio on saanut kehityskeskusteluiden aikana hyvän vastaanoton. Perhetyöntekijöiden mielestä tavoite osio on erittäin hyvä ja toimiva keino perhetyön laadunvalvontaan ja tulosten seurantaan. Vaikka tavoitteet ovatkin jokaisella perheellä erilaiset. Yhteistä tavoitteissa on se, että onnistuminen ja tavoitteiden täyttäminen antaa perheille hyvän kuvan tavoitteellisesta perhetyöstä ja yhteistyö

perheen kanssa paranee. Tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus ovat ne seikat, jotka erottavat perhetyön muista perhepalveluista (Reijonen, M. 2005, 33).

Tavoitteiden jäädessä saavuttamatta perhetyöntekijä voi muuttaa perhetyön suunnitelmaa ja keskustella perheen kanssa uusista keinoista saavuttaa tavoitteet. Samat mahdollisuudet koskevat myös perhettä, mikäli tavoitteista jäädään, on heillä mahdollisuus keskustella erilaisista perhetyönmuodoista. Parhaassa tapauksessa tavoitteet saavutetaan ja näin ollen perheen elämää on pystytty konkreettisesti auttamaan. Tavoite osion avulla perhe saa välittömän positiivisen palautteen huomattessaan tavoitteiden täyttymisen.

Tavoitteet osioon mietittiin päämäärien lisäämistä. Päämäärät kuitenkin ovat niin lähellä pitkänajan tavoitteita, että niiden lisäämisellä ei olisi ollut käytännössä suurta hyötyä. Päämäärät olisivat voineet luoda asiakkaalle sekavan kuvan. Pitkän ajan tavoitteet ovat viimeisen kartoituksen jälkeen viimeinen päämäärä.

5.13 Lisätietolomake

Lisätietolomake on tarkoitettu perhetyöntekijälle omien havaintojen kirjaamiseen. Hän voi kirjata jokaisessa osiossa mahdollisesti huomaamiaan käytöksen tai esimerkiksi elekielen muutoksia epämiellyttävien kysymyksien kohdalla. Lisätieto lomakkeeseen voidaan kirjata osa-alueiden aikana käydyt keskustelut, jos niissä tulee esille jotain huomioitavaa. Lomake on oiva väline tapaamisen kirjaamisen tueksi. Lisätietolomakkeeseen voi kirjata mahdollisia ajatuksia ja huomioita erilaisista perhetyön menetelmistä ja niiden toimivuudesta. Lomakkeeseen saatiin idea, kun mietittiin helpointa menetelmää keskusteluiden ja huomioiden kirjaamiseen. Keskusteluiden pääkohtien kirjaaminen on tärkeää, koska usein keskusteluissa voi nousta esiin asioita, jotka eivät kansiossa täytettäessä tule esille. Lisätietolomakkeessa on kartoituksen otsikot ja niiden perässä tilaa kirjaamiselle.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Kokonaisuutena perhetyökansion kehittäminen on ollut erittäin opettava ja haastava kokemus. Perhetyökansio on vaatinut tekijöiltään pitkäjänteisyyttä, suunnitelmallisuutta ja erinomaista ajankäytön suunnittelua. Kansiota tehdessä nousi esille ihmetys siitä, miksi perhetyö on niin erillistä joka kunnassa ja sosiaalitoimissa. Perhetyö onkin hajautettu laajalle alueelle eri toimijoille esimerkiksi seurakunta, järjestöt. Perhetyön hajauttaminen usealle eri sektorille ja eri toimijoille tuo mielestämme ongelmia hyvien käytäntöjen jakamisessa sektoreiden ja toimijoiden välillä. Toivoisimme, että tähän puututtaisiin ja pyritäisiin keskittämään ja jakamaan tietoa luomalla yhteisiä jakelukanavia, joissa hyväksi havaittu tieto ja taito olisi helposti jaettavissa eri toimijoiden välillä valtakunnallisella tasolla. Näin voitaisiin kehittää perhetyötä ympäri maata. Mielestämme perhetyössä ja varsinkin perhetyövälineiden jakamisessa sekä moniammatillisen yhteistyön saumattomuudessa on paljon parannettavaa.

Pystyimme täyttämään perhetyökansiolle asettamamme tavoitteet. Työprosessin tuloksena saimme rakennettua perhetyöhön soveltuvan työvälineen, jota perhetyöntekijä voi käyttää tukena omassa työssään. Sen avulla voidaan parantaa perhetyöntekijän ja sosiaalityöntekijän välistä yhteistyötä. Perhetyöntekijä arkistoi kansion ja tapaamisissa sosiaalityöntekijän kanssa kansion avulla nähdään miten perhetyön tavoitteet ovat täyttyneet, miten ongelmakohtiin on reagoitu ja miten perhetyö on kokonaisuutena toiminut. Kansiossa saatuja tuloksia voidaan käyttää tukena moniammatillisessa yhteistyössä.

6.1 Prosessin ja produktin arviointi

Perhetyökansion matka ajatuksesta valmiiksi produktiksi on ollut pitkä ja kivinen. On ilmeistä, että kahden tekijän on vaikea sovittaa aikataulut molemmille sopivaksi. Aikataulumme yhteen hiomista ovat vaikeuttaneet perheet, raskas työtaakka ja vapaa-ajan puute sekä talon rakennus urakka. Olemme onnistuneet priorisoimaan tärkeimmäksi tehtäväksi opinnäytetyön valmistumisen. Käytännössä voimme sanoa, että olemme istuneet kaiken vapaa-aikamme tietokoneidemme ääressä ja tehneet

opinnäytetyötä tietokonesovellusten välityksellä. Taakkaamme ovat helpottaneet huomattavasti sovellukset, joiden avulla voimme nähdä ja kehittää opinnäytetyötä viiveettä. Tärkeäksi tekijäksi voisimme nimetä saumattoman yhteistyön ja loistavan tiimihengen, joiden avulla molemmat ovat saaneet lisää intoa ja uskoa tekemiseen. Molemmilla on ollut omia vaikeita hetkiä, jolloin tekeminen on tuntunut raskaalta, tällöin toisen kannustus ja jo legendaksi muodostunut lausahdus ” jokainen kirjain on lähempänä valmistumista!” on auttanut jaksamaan.

Olemme joutuneet tekemään selkeitä aihe rajauksia, jos olisimme alkaneet tehdä perhetyökansiota ilman selkeitä rajauksia olisi käytössämme ollut aika loppunut kesken. Varsinaisessa produktissa aikaa on vienyt itsenäisesti tekemiemme osioiden yhteen sovittaminen. Ajatuksemme kohtaavat usein niin, että tekstimme sopivat suoraan peräkkäin laitettavaksi, mutta joskus ajatuksemme menivät ristiin ja osioiden yhdistäminen edellytti yhteistä työskentelyä.

Produktin ulkoasun ja sisällön muokkaaminen ymmärrettäväksi ja selkeäksi vei paljon aikaa. Olemme yrittäneet selventää osioiden tarkoitusta ohjeistuksilla ennen varsinaisen osion alkua. Haasteena on ollut kyselyiden muokkaaminen niin, että lapsikin kykenee täyttämään tietyt osiot itsenäisesti tai ainakin mahdollisimman pienellä opastuksella. Arkikielen käyttäminen perhetyökansiossa oli tästä syystä tärkeää. Helpolla kieliasulla halusimme tukea asiakkaiden ymmärrystä perhetyökansiosta. Asiakkaan ymmärryksen lisääminen pienentää mahdollisuutta vastausten vääristymiseen työntekijän ohjauksen toimesta.

Oppimisprosessiamme arvioitaessa voimme selkäesti nähdä kasvun sekä kehityksen ammattillisessa tietoudessamme. Olemme oppineet teorian ja käytännön kannalta huomioimaan työympäristöä sekä pystymme soveltamaan opittua ja kehitettyjä käytäntöjä ammatillisessa työssä.

Opinnäytetyö sitoo yhteen lähes kaiken koulussa oppimamme, käsittelemällä muun muassa sosiaalisia suhteita, roolituksia, taloudenhallintaa sekä ihmisten voimavaroja.

7 KEHITYSIDEAT JA MAHDOLLISUUDET

Koska perhetyökansio on rakennettu helposti muokattavaksi, on siihen helppo lisätä joko uusia osioita tai muokata jo valmiita osiota ajan henkeen sopivaksi. Perhetyökansio voidaan kehittää verkkoversioksi, sillä tavoin kansion käytettävyys monipuolistuisi.

Perhetyökansio voitaisiin pyrkiä jakamaan valtakunnallisesti, esimerkiksi sosiaaliportin kautta tai kansiota voitaisiin tarjota kuntien sosiaalitoimille ja kuntien perhetyöntekijöille. Kansiota voitaisiin lisäksi tarjota muille perhetyön parissa toimiville laitoksille ja toimijoille.

Keskusteluissa nousi tarve seksuaalisen hyväksikäytön lomakkeen kehittämiseksi. Mielestämme aihe on sen verran arkaluontoinen ja tärkeä, että meillä ei yksinkertaisesti riitä aika eikä voimavarat seksuaalisen hyväksikäytön osion lisäämiseen perhetyö kansioon. Osion tekeminen vaatisi erityistä tarkkuutta ja suunnittelua sekä runsaasti teoriapohjaa. Toteutus vaatisi asiaan erikoistuneiden asiantuntijoiden sekä eri alojen viranomaisten haastatteluja. Toivommekin, että seksuaalisen hyväksikäyttö osion lisääminen olisi perhetyökansion seuraava kehitysaskel.

Jatkotutkimusaiheena voisi toteuttaa kartoituksen siitä, miten kehittämämme perhetyökansio on auttanut perhetyön kehittämisessä ja onko se auttanut parantamaan perhetyön laatua ja tavoitteellisuutta.

8 EPILOGI

Matti

Opinnäytetyön aikana olen oppinut itsestäni enemmän kuin villeissä unelmissani uskalsin odottaa. Viimeiset viikot ja kuukaudet ovat olleet pienen elämäni kiireisintä aikaa, olen luonut ajankäyttöä taidetta työn, talon rakentamisen, koulun, perheen ja vapaa-ajan osa-alueilla. Välillä olen tuntenut itseni erittäin väsyneeksi, kuin joku ulkopuolinen voima olisi vienyt kaiken voiman ja energian, vastustaakseen asioiden valmiiksi saattamista. Jokin sisäinen taistelutahto kuitenkin vei voiton, antoi uskoa tulevaisuuteen, ajatuksena mennä läpi kivisen tien ja suorittaa opinnot loppuun. Viimekädessä olenkin saanut tasapainotettua kaiken kiireen ja luonut itselleni tarpeellisen ajan opintoihin ja työhön, omaa hyvinvointia unohtamatta. Tiukan paikan tullen näytänkin kykenevän tekemään mitä ikinä haluan. Tämä on luultavasti minulle henkilökohtaisesti tärkein asia, jonka olen tämän opinnäytetyön aikanaan oppinut. Mielestäni Tommy Tabermann pystyy kiteyttämään minun viimeiaikaisen matkani hienosti muutamaan lauseeseen.

"Kaikkea ei voi kokea, joten on keskityttävä olennaiseen. Ja jokaisella meillä on oma olennaisensa."

Tommy Tabermann

Joskus tavoitteiden eteen on taisteltava kynsin hampain, tällöin joudut miettimään mikä sinulle on olennaisinta ja ammentamaan sen suomista kokemuksista kaikkien menetettyjen kokemusten verran ylimääräistä. Kiittäen mennyttä, odottaen tulevaa.

Mikko

Suurin haaste minulle opinnäytetyötä tehdessä oli työn suhteuttaminen perhe-elämään. Hieman yli puolitoista vuotiaan lapsen isänä oleminen, vaati koulunkäynnin ja opintojen tarkkaa suunnittelua. Onneksi puolisoni on ollut tukena ja mahdollistanut

opintojen loppuun saattamisen. Opinnäytetyömme on vaatinut tarkkaa aikatauluttamista ja mielestäni olemme onnistuneet työssämme hyvin. Opintojeni loppusanoiksi sopii mainiosti runo, jonka sain luokanvalvojaltani kuudennella luokalla siirtyessäni ala-asteelta ylä-asteelle. Ja vaikka aina välillä olen sen unohtanut toisinaan se palaa jälleen ajatuksiini. Sen kaltaista elämänviisautta täytyy yrittää vaalia ja jakaa ihmisille joista välittää. Jostain syystä tuntuu vain sovelialta lopettaa opintoni humanistisessa ammattikorkeakoulussa seuraavaan:

"Hyvästi," kettu sanoi.

"Nyt saat salaisuuteni. Se on hyvin yksinkertainen:

Ainoastaan sydämellään näkee hyvin;

tärkeimpiä asioita ei näe silmillä."

(Antoine De Saint-Exupèryn: Pikku Prinssi)

LÄHTEET

A-Klinikkasäätiö, Päihdelinkki, Alkoholinkäytön riskit. Viitattu 7.4.2013.

<http://www.paihdelinkki.fi/alkoholineuvonnan-opas/kartoitus-audit-testilla>

A-Klinikkasäätiö, Päihdelinkki, Huumeidenkäyttö testi. Viitattu 7.4.2013.

<http://www.paihdelinkki.fi/testaa/huumeidenkaytto>

A-Klinikkasäätiö, Päihdelinkki, Lasten roolit alkoholiperheissä. Viitattu 2.4.2013.

<http://www.paihdelinkki.fi/potilas-ja-asiakasohjeet/lasten-roolit-alkoholiperheessa>

A-Klinikkasäätiö, Päihdelinkki, Nettiriippuvuustesti. Viitattu 7.4.2013.

<http://www.paihdelinkki.fi/testaa/netinkaytto>

A-Klinikkasäätiö, Päihdelinkki, 413-nettiriippuvuus. Viitattu 7.4.2013.

<http://www.paihdelinkki.fi/Tietoiskut/413-nettiriippuvuus>

A-Klinikkasäätiö, Päihdelinkki, Rahapelitesti. Viitattu 7.4.2013.

<http://www.paihdelinkki.fi/testaa/rahapelitesti>

A-Klinikkasäätiö, Päihdelinkki, Tupakointi. Viitattu 7.4.2013.

<http://www.paihdelinkki.fi/testit-tupakka>

Anttila, O. Penttinen, A. & Heinänen, M. (toim.) 2007. AUDIT-testi alkoholinkäytön puheeksiotto sosiaalialalla.. Oppaita ja työkirjoja 2007:4. Helsingin kaupunki sosiaalivirasto

HEINO,T. 2008 Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö:kehitys,nykytila,haasteet ja kehittämisehdotukset, Selvitys Lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Helsinki: Stakes

Heino, T. , Berg, K. & Hurtig, J. 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys. Lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsenyyksiä. Stakes 14 / 2000. Helsinki.

Helkama,K., Myllyniemi, R.&Liebkind, K. 2001, Johdatus sosiaalipsykologiaan. 3.-4. painos. HELSINKI: EDITA.

Helminen, M. & Iso-Heininiemi,M. 1999. Vanhemmuuden roolikartta. Käyttäjän opas. Suomen Kuntaliitto. Helsinki

Kauppila, R. 2006. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kekkonen, M. 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa. Lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Kettunen, T., Ihalainen, J. & Heikkinen, H. 2001. Monimuotoinen sosiaaliturva. 3. painos. Juva: WSOY.
- Kontu, E & Suhonen, E. (toim). 2006. Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kraav, I. & Laihikainen, A-R, 2000. Teoksessa Niemelä, P. & Lahikainen, A-R. (toim.) 2000. Inhimillinen turvallisuus. Tampere: Osuuskunta vastapaino.
- Lahti, T. Castren, S. Tenhola, H. Heinälä, P & Alho, H. 6/2012. Suomen lääkärilehti vsk 67 Viitattu 7.4.2013. http://www.laakarilehti.fi/files/nostot/2012/nosto6_1.pdf
- Murto, L. 2002. Teoksessa Kaukonen, O & Hakkarainen, P (toim.) 2002. Huumeidenkäyttäjät hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Niemelä, P.2000. Teoksessa Niemelä, P. & Lahikainen, A-R. (toim.) 2000. Inhimillinen turvallisuus. Tampere: Osuuskunta vastapaino.
- Oksanen, A. & Näre, S. 2006. Lapset pelissä, virtuaaliviidakon ansat. Minerva, Helsinki: Jyväskylä.
- Pelkonen, M. 1994. Lapsiperheiden voimavarat ja niiden vahvistaminen hoitotyön keinoin. Kuopio: Kuopion yliopiston painatuskeskus.
- Puroila, A-M. 2004. Teoksessa Puroila, A-M (toim.) 2004. Kehittyvä perhetyö. Oulu: Oulun kaupungin painatuskeskus.
- Reijonen, M. 2005. Voimaa perhetyöhön: arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Repo, K. 2009. Lapsiperheiden arki. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Repo, K. 2003. Teoksessa Forsberg, K.& Nätkin, R. (toim.) 2003. Perhe murroksessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Rimpelä, A. Rainio, S. Pere, L. Lintonen, T. & Rimpelä, M. 2005. Tupakkatuotteiden ja päihteidenkäyttö 1977-2005. Nuorten terveystapatutkimus 2005. (sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 2005:23) Helsinki: Yliopistopaino.
- Ulvinen, V-M. 2010. Teoksessa Kylmäkoski, M. Pylkkänen, S ja Viitanen, R. (toim.) Yhteisöllisiä näkökulmia nuorten ehkäisevään päihdetyöhön. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Varsinais-Suomen lastensuojelunkuntayhtymä, Vanhemmuuden roolikartta. Viitattu 3.4.2013.

http://www.vslk.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=12

Viheriävaara, H. Vikstrand, L. Suvanto, M. & Kannianen, H. 1998. Ohjaava perhetyö lastensuojelussa -kokemuksia ja näkemyksiä 1990-luvulta. Oulu: Painotupa.

LIITTEET

Perhetyökansiota käytetään yhtenä osana perhetyötä. Kansion avulla perhetyötä kohdennetaan tukemaan perheen tuen tarpeita ja perheen resurssien aktivoimista. Kansiota käytetään apuna tavoitteiden asettamisessa ja se antaa mahdollisuuden perhetyön jatkuvuuden suunnitteluun. Perheelle perhetyökansio antaa kokemuksen selkeästä tavoitteellisesta perhetyöstä, jossa päämäärät ovat selkeät ja tavoitteet saavutettavia. Tämä perhetyökansio on syventävä katsaus perheen tilanteeseen ja siinä käsitellään tärkeitä asioita arjen suunnittelusta perhesuhteisiin ja riitatilanteiden hallintaan. Kansio on henkilökohtainen kokemus jokaiselle perheenjäsenelle ja se käsittelee raskaita ja vaikeita asioita joiden käsitteleminen perhetyöntekijän kanssa on erityisen tärkeää. Perheen on syytä muistaa, että perhetyöntekijä on salassapitovelvollinen ja esille nousseet asiat voidaan käsitellä perhetyössä osallisena olevan moniammatillisen yhteistyön tukemiseksi.

Sisällysluettelo

PERHEEN YDINTIEDOT.....	3
ARKI JA AJANKÄYTTÖ.....	4
TALOUDENHALLINTA.....	9
SOSIAALISET SUHTEET.....	13
PERHEEN ROOLIT.....	18
RIITATILANTEET.....	25
RIITATILANTEIDEN SOPIMINEN JA KESKUSTELUPOHJA.....	34
PERHEEN VOIMAVARAT.....	36
KRIISIENHALLINTA.....	38
PÄIHTEET JA RIIPPUVUUS.....	41
ALKOHOLINKÄYTTÖ.....	42
TUPAKOINTI	45
NUUSKAAMINEN	47
HUUMAUSAINHEET	49
NETINKÄYTTÖ	52
PELIRIIPPUVUUS	55
TERVEYS.....	57
TULEVAISUUDEN SUUNNITELMA.....	63
TAVOITTEET.....	66
LISÄTIETOLOMAKE.....	68

PERHEEN YDINTIEDOT

- Alkukartoitus
 Itsenäinen / Väliarviointi
 Loppukartoitus

Toimijan logo

Ohjaaja
Päivämäärä

HENKILÖTIEDOT

Huoltajat ja osoitetiedot	Huoltajan nimi	Puhelinnumero	Henkilötunnus
	Osoite	Postinumero ja postitoimipaikka	Kotikunta
	Perhesuhde ☐ naimisissa ☐ leski ☐ asuserossa ☐ naimaton ☐ avoliitossa ☐ eronnut		Kansalaisuus
	Huoltajan nimi	Puhelinnumero	Henkilötunnus
	Osoite	Postinumero ja postitoimipaikka	Kotikunta
	Perhesuhde ☐ naimisissa ☐ leski ☐ asuserossa ☐ naimaton ☐ avoliitossa ☐ eronnut		Kansalaisuus
Lapset (myös yli 18-vuotiaat)	Nimi	Henkilötunnus	
Muulla asuvat lapset	Nimi	Henkilötunnus	
Muuta huomioitavaa (esim. isovanhempien, lähiystävien tai muiden tärkeiden ihmisten tietoja)			

ARKI JA AJANKÄYTTÖ

Arki ja ajankäyttö osiossa pyritään kartoittamaan perheen toimintaa arjessa ja etsimään mahdollisia ongelmakohtia joihin voidaan perhetyön avulla vaikuttaa. Kysymyksien avulla halutaan selvittää riittääkö perheillä aikaa yhdessäoloon ja harrastuksiin. Samalla kartoitetaan perheen hyvinvoinnin ylläpitämistä, arjen sujumista ja suunnittelua. Perhetyöntekijän tehtävä arjen suunnittelussa on pyrkiä osion pohjalta rakentamaan perheen arkea tukevalle ja terveelle pohjalle. Arki ja ajankäyttö osio on suunniteltu perheenjäsenten itsenäisesti täytettäväksi.

Nimi:

1. Kotiaskareisiin riittää aikaa

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

2. Kotiaskareet tehdään yhdessä

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

3. Osallistun siivoamiseen

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

4. Siivoan omat jälkeni

harvoin 1-----2-----3-----4-----5 usein

5. Perhe ruokailee säännöllisesti yhdessä

harvoin 1-----2-----3-----4-----5 usein

6. Osaan ottaa huomioon perheenjäsenten erityisruokavaliot

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

7. Osaan itse valmistaa ruokaa

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

8. Ruokailen yhdessä toisten perheenjäsenten kanssa

harvoin 1-----2-----3-----4-----5 usein

9. Suunnittelemme etukäteen ateriat useammalle päivälle

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

10. Suunnittelemme ostokset etukäteen

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

11. Toimimme suunnitelmien mukaan

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

12. Hoidamme kauppareissut yhdessä

harvoin 1-----2-----3-----4-----5 usein

13. Osaan suunnitella aikatauluja

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

14. Osaamme aikatauluttaa omat ja lasten menot keskenään

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

15. Pidän huolta omasta hygieniastani (hampaidenpesu, puhtaat vaatteet, jne.)

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

16. Käyn koulussa säännöllisesti

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

17. Lapseni käy koulussa säännöllisesti

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

18. Osaamme aikatauluttaa omat ja lasten menot keskenään

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

19. Osaamme aikatauluttaa omat ja lasten menot keskenään

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

20. Pidän huolta omasta hygieniastani (hampaidenpesu, puhtaat vaatteet, jne.)

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

21. Käyn koulussa säännöllisesti

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

22. Lapseni käy koulussa säännöllisesti

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

23. Vanhemmat tukevat koulunkäyntiäni

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

24. Tuemme toistemme harrastuksia

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

25. Vanhemmat tukevat kaverisuhteitani

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

26. Vanhemmat tukevat toistensa kaverisuhteita

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

27. Annamme toisillemme omaa tilaa ja aikaa

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

Nimi:

28. Perheessämme on aikaa yhdessä tekemiseen

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

29. Osaan yhdistämään perhe-elämän ja ansiotyön

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

30. Perheessämme on selvät nukkumaanmenoajat

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

31. Noudatan / noudatamme nukkumaanmenoajoja

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

32. Perheessämme on selvät kotiintuloajat

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

33. Noudatan / noudatamme kotiintuloajoja

huonosti 1-----2-----3-----4-----5 hyvin

TALOUDENHALLINTA

Taloudenhallinta osiossa tarkastellaan perheen rahankäyttöä, työnhakua ja niihin liittyviä ongelmia sekä rahankäyttöön liittyviä tuntemuksia. Raha voidaankin nähdä yhtenä perheen keskeisenä resurssina. Raha-asioista riitelemisen voi aiheuttaa suuria konflikteja perheissä. Joissakin perheissä nämä konfliktit halutaan avioliiton tai perheen toimivuuden säilyttämiseksi minimoida.

Taloudenhallinta osio voidaan antaa perheelle itsenäisesti täytettäväksi ja sen täyttää kumpikin vanhemmista. Tarpeen mukaan perhetyöntekijä, voi olla tukena osion täyttämässä jos kokee sen edesauttavan osion toteutusta.

1. Onko teillä ollut taloudellisia ongelmia?Kyllä, viimeisen vuoden aikana Kyllä, mutta ei viimeisen vuoden aikana Ei **2. Kuka vastaa perheenne rahankäytöstä?**Isä Äiti Joku muu _____ **3. Onko lasten / lapsen rahankäytön kanssa ongelmia?**Kyllä, mutta ei viimeisen vuoden aikana Kyllä, viimeisen vuoden aikana Ei **4. Pystyittekö suunnittelemaan isompia ostoksia ja pysymään suunnitelmassa ?**Kyllä Joskus , milloin? _____Ei **5. Onko teillä ongelmia lainojen maksamisessa?**Kyllä, mutta ei viimeisen vuoden aikana Kyllä, viimeisen vuoden aikana Ei **6. Onko teillä ongelmia laskujen maksamisessa?**Kyllä, mutta ei viimeisen vuoden aikana Kyllä, viimeisen vuoden aikana Ei

7. Onko teillä ongelmia ulosottojen maksamisessa?

Kyllä, mutta ei viimeisen vuoden aikana

Kyllä, viimeisen vuoden aikana

Ei

8. Koetteko rahan säästämisen haastavaksi?

Kyllä , miksi? _____

Joskus

Ei

9. Käytkö töissä?

Kyllä

Ei

10. Jos et, niin oletko aktiivinen työnhakija?

Kyllä

Ei

11. Koetko työllistymisen haastavaksi?

Kyllä , miksi? _____

Ei

12. Koetteko tarvitsevanne tukea työnhaussa?

Kyllä

Ei

13. Onko taloudellinen tilanne aiheuttanut ongelmia perheessänne?

- Kyllä, mutta ei viimeisen vuoden aikana
- Kyllä, viimeisen vuoden aikana
- Ei

14. Ovatko raha-asianne vaikuttaneet lapsiin?

- Kyllä, mutta ei viimeisen vuoden aikana
- Kyllä, viimeisen vuoden aikana
- Ei

15. Oletteko kokeneet syyllisyydentunnetta talous tilanteestanne?

- Kyllä, mutta ei viimeisen vuoden aikana
- Kyllä, viimeisen vuoden aikana
- Ei

16. Koetteko taloutenne vaikuttavan perhetilanteeseen?

- Kyllä , miten? _____
- Ei

17. Koetteko tarvitsevanne tukea taloudenhallintaan?

- Kyllä
- Ei
- Joskus , milloin? _____

18. Koetteko tulojen ja menojen olevan tasapainossa?

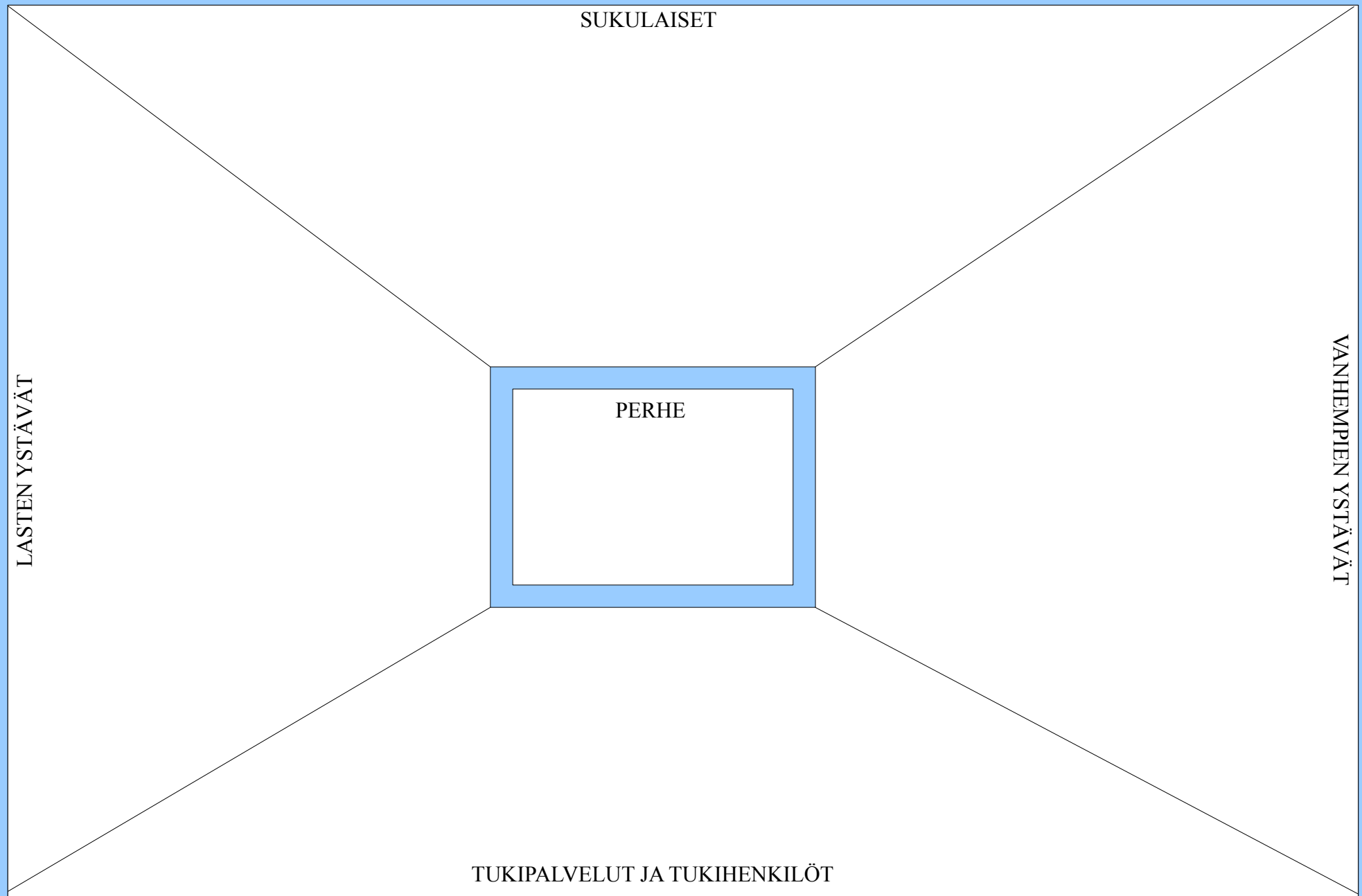
- Kyllä
- Joskus
- Ei , miksi? _____

SOSIAALISET SUHTEET

Sosiaaliset suhteet osiossa pyritään kartoittamaan perheen sosiaalista verkostoa. Perhe lisää jokaiseen sarakkeeseen niin monta henkilöä kuin tuntevat tarpeelliseksi. Näistä henkilöistä alleviivataan perheelle läheiset ihmiset. Perhetyöntekijä keskustelee perheen kanssa siitä millaista tukea perhe saa näiltä henkilöiltä ja kuinka sosiaalisia suhteita voisi käyttää perheen arjen tukena.

Perheenjäsenet voivat täyttää sosiaalisten suhteiden kartoittamisen yhdessä, käyttäen erilaisia merkintätapoja, kuten erivärisiä kyniä. Sosiaalisen verkoston kartoittamisen jälkeen käsitellään sosiaalisten tilanteiden kohtaamista ja hallintaa vastaamalla kysymyksiin. Nämä kysymykset täytetään yksilöllisesti, perhetyöntekijän avustuksella.

SOSIAALISTEN SUHTEIDEN KARTOITUS

Nimi:

1. Koetko omaavasi riittävän sosiaalisen verkoston? Miksi?

2. Mitä harrastuksia perheenjäsenillänne on?

3. Mitä uskot tai toivot saavasi harrastuksiltasi?

Nimi:

4. Mitä erilaisia sosiaalisia tilanteita arkielämässä kohtaat?

5. Millaisia haasteita sosiaaliset tilanteet sinulle tuovat?

6. Koetko sosiaaliset tilanteet kiusallisiksi? (Kaupassa asiointi yms.) Miksi?

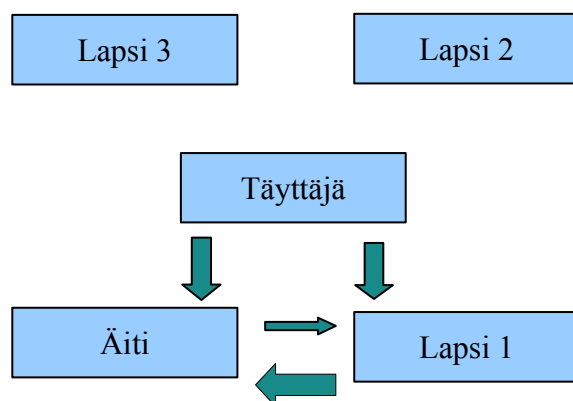
Nimi:

7. Oletko tyytyväinen ihmissuhteisiisi? Miksi?

8. Miten tyytyväinen olet elämääsi? Nimeä kolme tärkeintä asiaa elämässäsi tällä hetkellä.

PERHEEN ROOLIT

Roolikartan avulla pyrimme saamaan kattavan kuvan perheen erilaisista rooleista ja siitä, miten perheenjäsenet kokevat ja näkevät erilaiset roolit perheessä. Roolikartan käyttö tapahtuu lisäämällä täyttäjän nimi keskimmaiseen laatikkoon. Täyttäjä piirtää nuolet kaikkien perheenjäsenten välille, kuvaten nuolen paksuudella auktoriteetin määrä. Jokainen perheenjäsen täyttää oman roolikarttansa. Perheenjäsenten täyttämiä roolikarttoja voidaan verrata keskenään.

Nuolet kuvaavat "vallan" määrää ja mistä mihin se kulkee. Mitä paksumpi nuoli sitä suurempi valta.

PERHETYÖNTEKIJÄLLE

Roolikartan avulla voidaan päätellä jokaisen perheenjäsenen rooli. Päättelyminen nojautuu perhetyöntekijän roolikartan tekemisen aikana tehtyihin muistiinpanoihin ja havaintoihin sekä roolikartan tuloksista tehtyihin vertailuihin. Perhetyöntekijä voi käyttää päätelmien apuna perheenjäsenten kehonkieltä ja sanatonta viestintää sekä aikaisemmin perhetyössä huomaamia asioita tai toimia.

Perhetyöntekijän tulee ottaa huomioon, että kaikki tietyn roolin vaatimukset eivät usein täyty ja on mahdollista, että perheenjäsen voi olla osaksi useampaa roolia. Lasten roolit ovat heidän itse kehittämäänsä selviytymisstrategioita. Lapset luovat selviytymisstrategioita kun heidän tunteisiin ja tarpeisiin ei kyetä vastaamaan. Lapset jotka ovat tietyssä roolissa, saattavat pyrkiä kieltämään omia ongelmiaan ja siten pyrkivät olemaan vahvoja. Vanhemmat saattavat taas kehua tätä lasten pyrkimystä ja kehua lastensa olevan aikuismaisia. Yhteistä kaikille lasten rooleille on se, että roolien alle lapset piilottavat todelliset tunteensa, turvattomuutensa ja hätänsä. Roolin ylläpitäminen vie paljon energiaa ja aikaa ja se auttaa viemään huomion todellisesta ongelmasta.

Perhetyöntekijä arvioi mihin rooliin vanhemmat kuuluvat. Vanhempi voi olla esimerkiksi joiltain osin elämän opettaja ja joiltain osin rajojen asettaja. Jokaiseen rooliin sisältyy myös useita ala-rooleja ja niiden vastakohtia. Jos näyttää siltä, etteivät vanhempien roolit täytä juurikaan mitään osioita tai vanhempien roolit ovat negatiivisesti painottuneita. Vanhempien kanssa keskustella joko yksittäisten roolien kehittämisestä tai kokonaisvaltaisesti johonkin rooli-alueeseen pyrkimisestä. Negatiivisesti painottuneita tai heikon roolin omaavat vanhemmat ovat toimivat usein roolien vastapuolella eli vasta rooleissa.

Esimerkiksi vanhempi voi olla riidoissa auttaja, mutta heikon roolin omaava vanhempi voi olla riidan aloittaja tai riidan jatkaja.

Roolikarttaa toteuttaessa tai jälkeinpäin tapausta kirjatessa voi perhetyöntekijä tarkastella lasten sekä vanhempien rooleja esimerkiksi alla olevien roolien avustuksella.

LASTEN ROOLEJA:

Vastuunkantaja on yleensä perheen vanhin tai ainoa lapsi. Hän ottaa vastuuta kotona ja on lojaali vanhemmilleen. Hän huolehtii kodista ja sisaruksista ja vahtii vanhemman päihteidenkäyttöä. Tässä roolissa hän on esimerkillisesti käyttäytyvä ja tehokas; hän vastaa perheensä käytännön asioista. Hän on kuitenkin yksinäinen ja pelokas.

Syntipukki aiheuttaa usein ongelmia. Hän on usein järjestyksessä toinen lapsista. Hän sylkee ulos perheen yhteistä pahaa oloa ja hänet nähdään herkästi syyllisenä kaikkeen. Hän kärsii näkyvästi, satuttaa usein itseään ja muita sekä joutuu erilaisiin vaikeuksiin. Hän siirtää huomion perheen ongelmista itseensä. Syntipukki saattaa myös itse varhain alkaa käyttää päihteitä tai hänellä voi olla käytösongelmia, kuten aggressiivisuutta.

Näkymätön lapsi sopeutuu näennäisesti ja pyrkii auttamaan tulehtunutta perhetilannetta olemalla mahdollisimman hiljainen ja huomaamaton. Hän ei aiheuta huolta perheelleen ja siksi jääkin usein huomiotta.

Hassuttelija pitää työnään narrina olemista ja käyttää huumoria selviytyäkseen eri tilanteista. Hän hauskuuttaa ja lohduttaa saadakseen muut paremmalle tuulelle ja näyttää siksi usein ulospäin iloiselta. Hän aistii perheen jännityksen, jota hän pyrkii laukaisemaan järjestämällä perheelle hauskoja yllätyksiä

VANHEMPIEN ROOLEJA:**Elämän opettaja ja vastaroolit**

Arkielämän taitojen opettaja → Arkielämän taitojen laiminlyöjä

Oikean ja väärän opettaja → Moraalisen opetuksen laiminlyöjä

Mallin antaja → Esikuvallisen kasvatuksen laiminlyöjä

Arvojen välittäjä → Huonojen arvojen välittäjä

Tapojen opettaja → Huonojen tapojen opettaja

Perinteiden vaalija → Huonojen perinteiden vaalija

Sosiaalisten taitojen opettaja → Sosiaalisten taitojen tukahduttaja

Kauneuden arvostaja → Liiallisen fyysisen kauneuden arvostaja

Ihmissuhdeosaaja → Ihmissuhteiden tukahduttaja

Keskustelija → Dialogin tukahduttaja

Kuuntelija → Huono kuuntelija

Ristiriidoissa auttaja → Ristiriitojen aloittaja tai riidan jatkaja

Kannustaja → Masentaja
Tunteiden hyväksyjä → Tunteiden tukahduttaja
Anteeksiantaja/-pyytäjä → Anteeksiantamaton tai -pyytämätön
Tasapuolisuuden toteuttaja → Eriarvoisuuden toteuttaja
Perheen ja lapsen ihmissuhteiden vaalija → Perheen ja lapsen ihmissuhteiden laiminlyöjä

Rajojen asettaja ja vastaroolit

Fyysisen koskemattomuuden takaaja → Fyysisen koskemattomuuden rikkoja
Turvallisuuden luoja → Turvallisuuden laiminlyöjä
Sääntöjen ja sopimusten noudattaja ja valvoja → Sääntöjen ja sopimusten rikkoja
Ein-sanoja → Rajoissa pysymisen laiminlyöjä
Buorokausirytmistä huolehtija → Buorokausirytmien laiminlyöjä
Omien rajojensa asettaja → Omien rajojen asettamisen laiminlyöjä

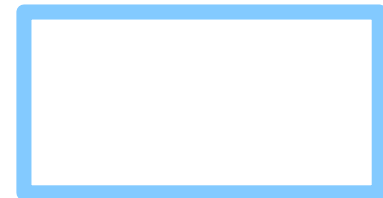
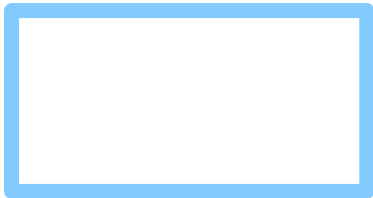
Huoltaja ja vastaroolit

Ruoan antaja → Ruoan laiminlyöjä
Baatettaja → Vaatetuksen laiminlyöjä
Virikkeiden antaja → Virikkeiden tukahduttaja
Levon turvaaja → Levon laiminlyöjä
Puhtaudesta huolehtija → Puhtauden laiminlyöjä
Ympäristän huolehtija → Ympäristön laiminlyöjä
Sairaushoitaja → Sairaushoidon laiminlyöjä
Ulkoiluttaja → Ulkoiluttamisen laiminlyöjä
Rahan käyttäjä → Rahan väärinkäyttäjä

Rakkauden antaja ja vastaroolit

Itsensä rakastaja → Itsensä rakastamisen laiminlyöjä
Hellyyden antaja → Hellyyden tukahduttaja
Lohduttaja → Lohduttamisen laiminlyöjä
Myötäeläjä → Vastaeläjä
Suojelija → Suojelun laiminlyöjä
Hyväksyjä → Kieltäjä
Hyvän huomaaja. → Pahan huomaaja

PERHEEN ROOLIKARTTA

Nimi:

1. Kuka perheessänne yleensä asettaa lapsille rajoja? Miten se näkyy?

2. Kuka perheessä vastaa ativiteettien suunnittelusta ja toteutuksesta?

3. Kuka yleensä päättää lasten nukkumaanmenoajoista?

4. Kuka laittaa lapset nukkumaan?

5. Kuka antaa ristiriitatilanteissa ensimmäisenä periksi?

Nimi:

6. Kantaako joku perheessänne vastuun epäonnistumisista?

7. Toimitteko usein lasten äkillisten mielihalujen mukaan? Miten se näkyy?

8. Kuuntelemme lasten / lapsen huolia ja asioita

Kyllä

Ei

Joskus , milloin? _____

9. Arvostamme lasten mielipiteitä?

Kyllä

Ei

Joskus , milloin? _____

RIITATILANTEET

Riitatilanteiden kartoittaminen ja konfliktien selvittäminen on olennainen osa perhetyötä. Perhetyössä riitatilanteita selvitetään keskustelemalla ja kuuntelemalla kaikkia osapuolia. Keskustelun avulla pyritään löytämään yhteinen kompromissi, sillä vain harvoin konfliktin selvittäminen onnistuu yhden henkilön käyttäytymisen muuttamisella.

Riitatilanteet osiossa pyritään saamaan tietoa jokaisen perheenjäsenen omakohtaisesta kokemuksesta. Osiossa halutaan saada tietoon riitatilanteiden herättämiä tunteita, fyysisiä & psyykkisiä kokemuksia ja yksilökohtaisia ajatuksia siitä miksi, miten ja millaisista asioista riidat syntyvät. Halutaan saada tietoa siitä, millaisena riitelijänä perheenjäsenet kokevat itsensä ja miten he arvioivat omaa käyttäytymistään riitatilanteissa sekä miten he voisivat omalla toiminnallaan ehkäistä ja ennakoida riitatilanteiden syntymistä. Haluamme selvittää kykyä lopettaa riitelemisen ja millaisilla keinoilla lopettaminen tapahtuu.

PERHETYÖNTEKIJÄLLE

RIITATILANTEET

Riitatilanteisiin vaikuttaa monet asiat ja riidat voivat koskea lähes mitä tahansa asiaa, joka aiheuttaa mielipahaa jollekin perheenjäsenelle. Riidat voivatkin olla vanhempien välisiä, lasten välisiä tai lasten ja vanhempien välisiä tai perheen ja jonkin perheen ulkopuolisen tahon välisiä. Riitatilanteet tuovat aina perheeseen turvattomuutta ja riidat ovatkin usein myös seurausta jonkin asteisesta turvattomuudesta. Turvattomuus ja riitatilanteet aiheuttavat jännitteitä perheen ilmapiiriin. Perheen ilmapiiri vaikuttaa lapseen sekä aikuisiin.

RIITATILANTEIDEN SOPIMINEN JA KESKUSTELUPOHJA

Keskustelupohja on tarkoitettu perhetyöntekijän tueksi riitatilanteiden sopimisessa.

1.Ongelman määrittely. Ensin on selvitettävä, mistä on kyse ja millainen on toinen osapuoli tai neuvottelija. Tässä vaiheessa on ymmärrettävä tehtävän luonne ja sen vaikeusaste. Tehtävän vaikeutta voi nyt verrata kannon irrottamiseen maaperästä. Ongelma voi olla vaikea ratkaista eli kanto on erittäin tiukasti kaskessa. Neuvottelun alussa paljastuu vain näkyvä osa ongelmasta, kuten kannostakin. Tämä on neuvottelun lähtökohta.

2.Tietojen hankkiminen. On hankittava kaikilla aisteilla tietoa siitä, mitä ongelman ratkaiseminen vaatii. Millaisia muutosvastavoimia on olemassa? Millaisia keinoja ja välineitä tarvitaan? Neuvottelua varten on arvioitava muun muassa resurssit, käsittelytavat, strategiat ja aikataulut. Tässä vaiheessa kanto on vielä lujasti kiinni kaskessa. Nyt on tietojen hankkimisvaihe.

3.Tunnustelu. Tehdään tunnustelu. Ikään kuin kolistellaan kantoa ja raivataan maata kannon juurelta, että nähdään , miten kanto on kiinni. Ongelma paljastetaan avoimeksi. Otetaan yhteyttä neuvottelun toiseen osapuoleen ja käydään alustava neuvottelu. Tämä on tahtotilojen tarkastelun vaihe.

4.Vaihtoehtojen etsiminen. Tuotetaan vaihtoehtoisia keinoja. Tämä on ideoinnin vaihe eli niin sanottu divergenttivaihe ongelman ratkaisussa. Käydään läpi omat strategiavarastot. Tutustutaan myös toisen osapuolen keinovalikoimaan. Strategioiden toimivuutta testataan. Vertauskuvallisesti kanto istuu lujassa. Sahataanko vai hakataanko juuria, kaivetaanko, kammataanko kangella vai ammutaanko? Käytetäänkö pehmeitä vai kovia neuvottelustrategioita? Toimiiko vastapuolen kanssa jäykkä vai joustava tyyli? Tämä on vaihtoehtoisten keinojen ideointivaihe.

5.Ratkaisuun päätyminen. Valitaan sopiva ratkaisukeino. Edetään siinä määrätietoisesti. Tämä on valitun vaihtoehdon vaihe, niin sanottu konvergenttivaihe. Vertauskuvallisesti kanto siis irrotetaan katkomalla pitkät juuret ja kampeamalla se kangella ylös. Neuvotellaan sopivasta kompromissista ja parhaasta vaihtoehdosta, jossa molemmat saattavat voittaa tai päästä ainakin molemmin puolin tyydyttävään ratkaisuun.

6.Arviointi. Arviointivaiheessa tulosta arvioidaan ja tulosten saavuttamisesta iloitaan yhdessä.

Kauppila, R. 2006. 193 – 194

Nimi:

1. Minkälaisista asioista riitelette?

2. Miksi riitelette?

3. Miten riitelette?

Nimi:

4. Mitä tuntemuksia riitatilanteet herättävät?

5. Millainen riitelijä olet? Miten käyttädyt riitatilanteissa?

6. Pystytkö ennakoimaan riitatilanteiden syntymistä? Miten voisit ehkäistä riitatilanteita?

Nimi:

7. Osaatko lopettaa riitelyn halutessasi? Miten teet sen?

8. Missä vaiheessa huomaat riidan olevan jo liian pitkällä?

9. Yltyvätkö riitatilanteet fyysisiksi? Mistä tämä johtuu ja kuinka se voitaisiin ehkäistä?

Nimi:

10. Onko riitatilanteissa halventamista? Mistä tämä johtuu ja miten se voidaan ehkäistä?

11. Onko sinua koskaan lyöty, potkittu tai muuten kohdeltu väkivaltaisesti? Miten olet toiminut väkivaltatilanteissa?

12. Oletko kokenut tai nähnyt perheväkivaltaa? (ketä kohtaan, milloin ja mitä tapahtui?)

Nimi:

13. Oletko itse koskaan lyönyt, potkinut tai muuten kohdellut väkivaltaisesti toista ihmistä? Ketä kohtaan olet ollut väkivaltainen? Minkä vuoksi olet niin toiminut?

14. Koetko tulevasi rakastetuksi, hyväksytyksi ja arvostetuksi? Milloin olet näin kokenut ja kenen taholta?

15. Onko sinua kohdeltu välinpitämättömästi (Onko tarpeita tai tunteitasi vähätelty?) tai onko sinun tekemisiäsi pyritty hallitsemaan? Millaisissa tilanteissa näin on tapahtunut? Kuinka olet toiminut?

Nimi:

RIITATILANTEET

33

16. Oletko kokenut kiusaamista? Millaisissa tilanteissa sinua on kiusattu? Miltä se on tuntunut?

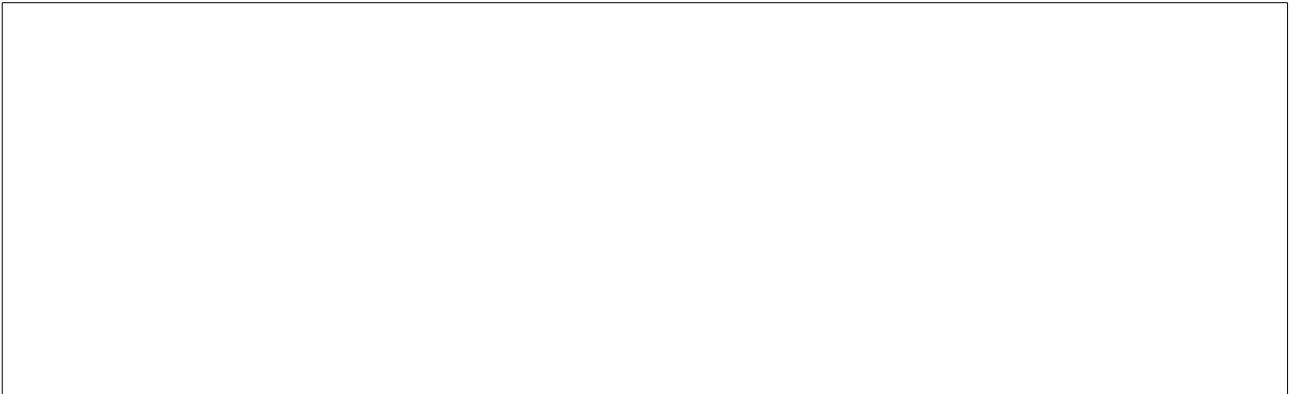
RIITATILANTEIDEN SOPIMINEN JA KESKUSTELUPOHJA

1. Ongelman määrittely

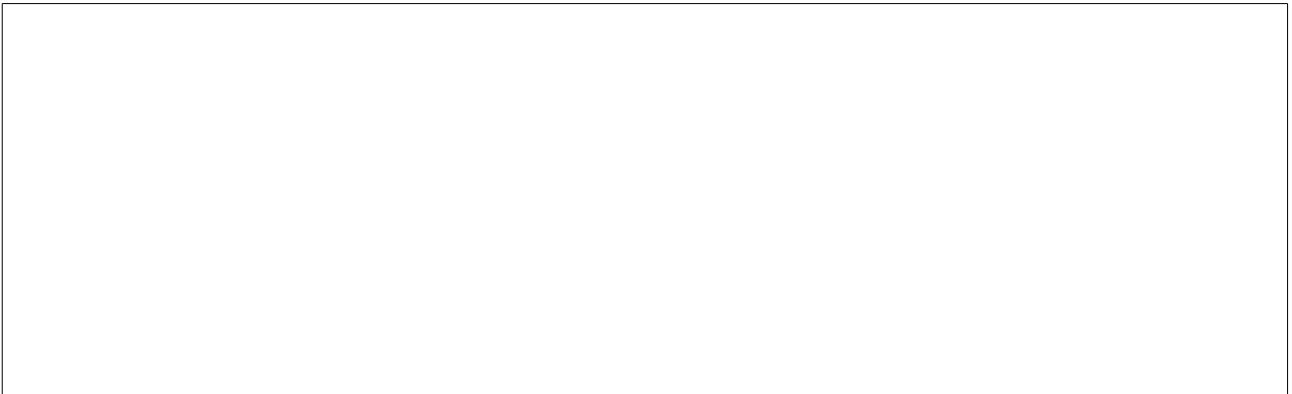
2. Tietojen hankkiminen

3. Tunnustelu

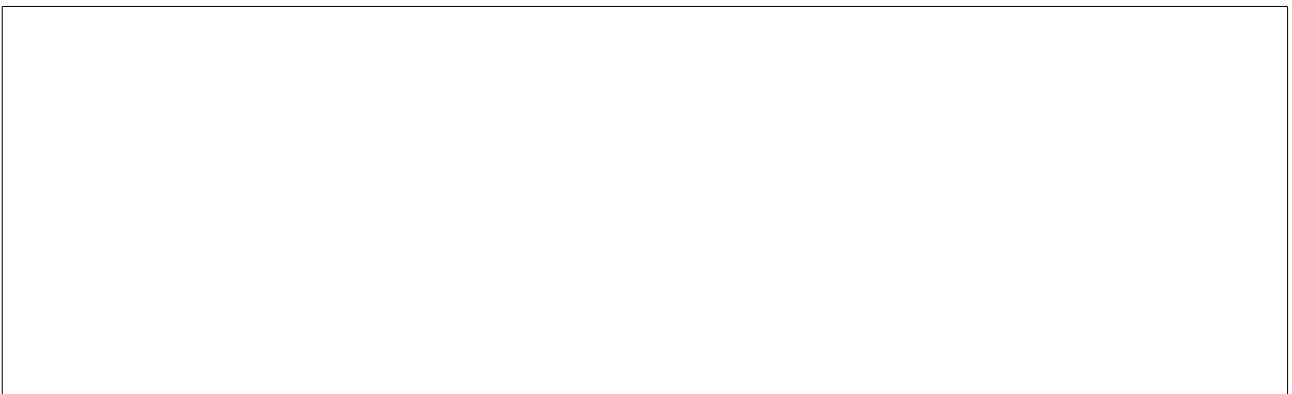
4. Vaihtoehtojen etsiminen

5. Ratkaisuun päätyminen

6. Arviointi.

PERHEEN VOIMAVARAT

SWOT-analyysia voidaan soveltaa perhetyössä voimavarojen ja ominaisuuksien tunnistamisessa. Kaavion vasempaan puoliskoon kuvataan positiiviset ominaisuudet ja positiivisten ominaisuuksien uhat. Oikeaan puoliskoon negatiiviset ominaisuudet sekä negatiivisten ominaisuuksien kehittymismahdollisuudet. Yläpuoliskoon lisätään henkilökohtaisia ominaisuuksia ja alapuoliskoon ulkoisia kehittymismahdollisuuksia sekä uhkatekijöitä.

Analyysillä tarkastellaan perheenjäsenen henkilökohtaisia ominaisuuksia ja voimavaroja, mutta myös hänen perheelle tuomia positiivisia ominaisuuksia ja voimavaroja. Esimerkiksi positiivisena ominaisuutena voi olla yksilöllinen kyky tai taito, kuten "kyky kuunnella toisten huolia" tai "positiivinen asenne". Negatiivisiin ominaisuuksiin esimerkiksi "stressaa liikaa" tai "negatiivinen elämänasenne". Analyysillä pyritään löytämään kaikista perheenjäsenistä positiivisia puolia sekä kehitettävää. Tällä tavoin jokainen perheenjäsen voi ymmärtää ja kokea olevansa tärkeä, oleellinen osa perhettä kokonaisuutena.

Lopuksi voidaan keskustella yhdessä perheenjäsenten ominaisuuksista ja yhdessä perhetyöntekijän kanssa miettiä, miten ominaisuuksia käytettäisiin hyväksi, miten kehittymismahdollisuudet hyödynnettäisiin ja kuinka positiivisten ominaisuuksien uhkia vältettäisiin.

Analyysi toteutetaan yksilöllisesti, siten että perheenjäsenet kirjaavat ylös perhetyöntekijän valitseman henkilön ominaisuuksia. Esimerkiksi isä kirjoittaa pojastaan ja poika isästä. On tärkeää käydä kaikki perheenjäsenet läpi. Eriväriset nuolet kuvaavat seuraavaa: Oranssit nuolet, ovat negattivispainotteisia asioita ja ominaisuuksia. Vihreä nuoli on positiivisiä ominaisuuksia ja keltainen nuoli on kehittymismahdollisuuksia. Nuolten tarkoitus on selventää toteutusta.

PERHEEN VOIMAVARAT

POSITIIVISET OMINAISUUDET

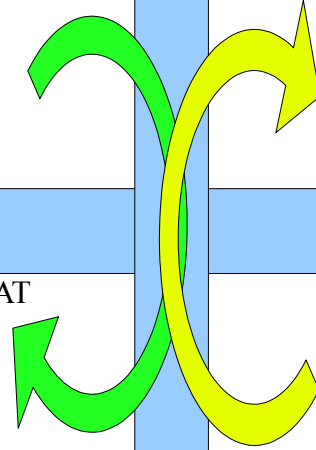
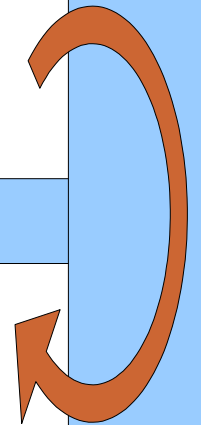
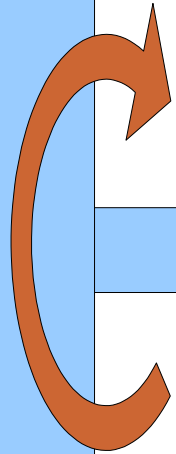
NEGATIIVISET OMINAISUUDET

POSITIIVISTEN OMINAISUUKSIEN UHAT

KEHITYSMAHDOLLISUUDET

HENKILÖN OMINAISUUDET

UHAT JA MAHDOLLISUUDET

KRIISIENHALLINTA

Kriisienhallinta osiossa turvataan perheen yhteydenpitoa, sosiaalihuollon tukea ja sosiaalistaverkostoa. Kriisienhallinta liittyy oleellisella tavalla turvallisuuteen ja turvallisuuden tunteeseen.

Olennaista on se, että aina tarvittaessa saa yhteyden henkilöön, jolle voi puhua huolestaan ja turvattomuuden tunteen aiheuttajasta. Mielestämme kriisienhallinta osio olisi hyvä olla jokaisen perheen taloudessa, mieluiten näkyvällä ja selkeällä paikalla.

Yleinen hätänumero 112:

Voit soittaa hätänumeroon, kun kohtaat hätätilanteen tai tarvitset kiireellisesti viranomaisapua paikalle. Tiedät tai epäilet hengen, terveyden, omaisuuden tai ympäristön ollessa uhattuna tai vaarassa.

Hätänumeron kautta saat yhteyden muun muassa poliisiin, palokuntaa, päivystävään sosiaalityöntekijään ja ensihoitoon.

Soittaessasi kerro ensin nimesi, sen jälkeen kuuntele tarkasti sinulle esitetyt kysymykset ja vastaa niihin mahdollisimman tarkasti ja selvästi. Pyri aina soittamaan hätänumeroon itse, silloin päivystäjä saa tarkimman mahdollisen kuvauksen kyseisestä hätätilanteesta ja osaa arvioida mahdollisen avuntarpeen tarkasti. Älä koskaan lopeta puhelua ennen kuin hätäkeskuksen päivystäjä on antanut sinulle siihen luvan.

Pidä hätätilanteiden ohjeistus aina nopeasti saatavilla tai mieluummin aina näkyvillä ja näkyvällä paikalla, jolloin myös lapsilla on siihen nopea ja vaivaton pääsy.

<http://www.112.fi/>

Terveyskeskuksen numero:

Sosiaalityöntekijä:

Perhetyöntekijä:

Tukea antavan laitoksen numero:

Neuvola:

Hammaslääkäri:

Koulu:

Muut tärkeät numerot: (perheenjäsenet, läheiset ystävät):

PÄIHTEET JA RIIPPUUUS

Päihteidenkäytön ja päihdekasvatuksen lähtökohtana on yksilön terveyteen liittyvän tiedon ja sen avulla terveisiin elämäntapoihin kasvattaminen. Perhetyöntekijän osuus päihdekasvatuksessa on ongelman toteaminen, valistaminen.

Päihde ja riippuvuus osiossa haluttaan saada tietoa alkoholinkäytöstä, tupakoinnista, huumausaineidenkäytöstä, internetinkäytöstä sekä peliriippuvuudesta. Osiossa on käytetty hyväksi maailmanlaajuisia ja valtakunnallisia kyselyitä. Kyselyt on muokattu perhetyöhön sopivaksi.

ALKOHOLINKÄYTTÖ

Valitse itsellesi sopivin vaihtoehto. Perustuu osaksi AUDIT-kyselyyn

1. Käytätkö alkoholia?

Kyllä

En

2. Käytätkö alkoholia kohtuullisesti, sopivasti vai liikaa?

Kohtuullisesti

Sopivasti

Liikaa

3. Onko alkoholin käytöstä sinulle enemmän iloa vai haittaa?

Iloa

Haittaa

4. Oletko joskus halunnut vähentää juomistasi?

Kyllä

En

En ole ajatellut asiaa

5. Koetko tarvitsevasi apua alkoholinkäytön lopettamisessa?

Kyllä

En

6. Kuinka vaikeana koet alkoholinkäytön lopettamisen kun alat juomaan?

Vaikeana

Keskivaikeana

Helppona

7. Minä päivinä yleensä käytät alkoholia?

Maanantai

Tiistai

Keskiviikko

Torstai

Perjantai

Lauantai

Sunnuntai

8. Tunnetko usein syyllisyyttä tai katumusta juomisen jälkeen?

Usein

Harvoin

En koskaan

9. Kuinka usein on käynyt niin, ettet juomisen vuoksi muista edellisen illan tapahtumia?

Usein

Harvoin

Ei koskaan

10. Oletko itse tai onko joku muu satuttanut tai loukannut itseään alkoholinkäyttösi seurauksena?

Ei koskaan

On, mutta ei viimeisen vuoden aikana

Kyllä, viimeisen vuoden aikana

Nimi:

11. Onko kukaan läheisesi, ystäväsi, lääkärisi tai joku muu ollut huolissaan alkoholinkäytöstäsi ?

Ei koskaan

On, mutta ei viimeisen vuoden aikana

Kyllä, viimeisen vuoden aikana

TUPAKOINTI

Valitse itsellesi sopivin vaihtoehto. Perustuu osaksi Karl Olov Fagerströmin kehittämään tupakkariippuvuustestiin

1. Kuinka pian heräämisen jälkeen poltat ensimmäisen savukkeen

- 5 minuutin kuluessa
- 6 - 30 minuutin kuluessa
- 31 – 60 minuutin kuluessa
- 60 minuutin jälkeen

2. Kuinka monta savuketta poltat päivässä?

- 1 – 10 savuketta
- 11 – 20 savuketta
- 21 – 30 savuketta
- 31 savuketta tai enemmän

3. Onko sinun vaikea olla tupakoimatta tiloissa, joissa se on kiellettyä?

- Kyllä
- Ei
- Joskus

4. Oletko yrittänyt lopettaa tupakoinnin?

- Kyllä, mutta en viimeisen vuoden aikana
- Kyllä, viimeisen vuoden aikana
- En ole yrittänyt

Nimi:

5. Kuinka kauan voit olla tupakoimatta?

1 päivän

2-3 päivää

4-5 päivää

6-7 päivää

yli viikon

Alle päivän, montako tuntia?

1-3 tuntia

4-6 tuntia

6-12 tuntia

13 – 24 tuntia

6. Onko läheisesi, ystäväsi tai joku muu ollut huolissaan tupakoinnistasi

Ei koskaan

Kyllä, mutta ei viimeisen vuoden aikana

Kyllä, viimeisen vuoden aikana

NUUSKAAMINEN

Valitse itsellesi sopivin vaihtoehto.. Perustuu osaksi Karl Olov Fagerströmin kehittämään tupakkariippuvuustestiin

1. Kuinka pian heräämisen jälkeen käytät ensimmäisen annoksen nuuskaa?5 minuutin kuluessa 6 - 30 minuutin kuluessa 31 – 60 minuutin kuluessa 60 minuutin jälkeen **2. Kuinka monta annosta nuuskaa käytät päivässä?**1 – 10 annosta 11 – 20 annosta 21 – 30 annosta 31 annosta tai enemmän **3. Onko sinun vaikea olla käyttämättä nuuskaa tiloissa, joissa se on kiellettyä?**Kyllä Ei Joskus **4. Oletko yrittänyt lopettaa nuuskaamisen?**Kyllä, mutta en viimeisen vuoden aikana Kyllä, viimeisen vuoden aikana En ole yrittänyt

Nimi:

5. Kuinka kauan voit olla käyttämättä nuuskaa?

1 päivän

2-3 päivää

4-5 päivää

6-7 päivää

yli viikon

Alle päivän, montako tuntia?

1-3 tuntia

4-6 tuntia

6-12 tuntia

13 – 24 tuntia

6. Onko läheisesi, ystäväsi tai joku muu ollut huolissaan nuuskan käytöstäsi?

Ei koskaan

Kyllä, mutta ei viimeisen vuoden aikana

Kyllä, viimeisen vuoden aikana

HUUMAUSAINHEET

Valitse itsellesi sopivin vaihtoehto. Perustuu osaksi DAST -testiin

1. Oletko käyttänyt huumausaineita?

En koskaan

Kyllä, mutta en viimeisen vuoden aikana

Kyllä, viimeisen vuoden aikana

2. Koetko tarvitsevasi apua huumeiden tai lääkkeidenkäytön lopettamisessa

Kyllä

En

3. Oletko käyttänyt huumaavia aineita tai lääkkeitä muuhun kuin lääkinnälliseen tarkoitukseen?

En koskaan

Kyllä, mutta en viimeisen vuoden aikana

Kyllä, viimeisen vuoden aikana

4. Oletko käyttänyt reseptilääkkeitä muuten kuin lääkärin ohjeiden mukaan?

En koskaan

Kyllä, mutta en viimeisen vuoden aikana

Kyllä, viimeisen vuoden aikana

5. Selviätkö viikkoa ilman päihdyttävien lääkkeiden tai huumeiden käyttöä?

Kyllä

En

6. Pystytkö aina halutessasi lopettamaan päihdyttävien aineiden (huumeiden tai lääkkeiden) käytön?

Kyllä

En

7. Onko sinulla koskaan ollut vieroitusoireita (huonovointisuutta, aggressiivisuutta, jne.) huumeiden tai lääkkeiden käytön lopettamisen jälkeen?

Kyllä

Ei

8. Onko sinulla koskaan ollut huumeiden tai lääkkeiden käytön aiheuttamia muistikatkoksia tai takaukia?

Ei koskaan

Kyllä, mutta ei viimeisen vuoden aikana

Kyllä, viimeisen vuoden aikana

9. Onko sinulla ollut huumaavien aineiden käytöstä johtuvia terveydellisiä ongelmia (esim. muistinmenetyksiä, hepatiittia, kouristuksia, verenvuotoa jne.)?

Kyllä

Ei

10. Oletko koskaan tuntenut syyllisyyttä huumeiden tai lääkkeiden käytön vuoksi?

Kyllä

En

11. Onko huumeiden tai lääkkeiden käyttösi aiheuttanut ongelmia lähipiirillesi?

Kyllä

Ei

12. Oletko laiminlyönyt perhettäsi huumeiden tai lääkkeiden käytön vuoksi?

Kyllä

En

13. Oletko joutunut työssä tai koulussa huumeiden tai lääkkeiden käytön takia hankaluuksiin?

Kyllä

En

Nimi:

14. Oletko impannut liimoja, polttonesteitä tai muita aineita päihtymistarkoitukseen?

En koskaan

Kyllä, mutta en viimeisen vuoden aikana

Kyllä, viimeisen vuoden aikana

15. Oletko tehnyt mitään laitonta saadaksesi huumeita tai lääkkeitä?

Kyllä

En

16. Oletko hakenut apua huume- tai lääkeongelmiisi?

En koskaan

Kyllä, mutta en viimeisen vuoden aikana

Kyllä, viimeisen vuoden aikana

17. Oletko ollut huumeiden tai lääkkeiden väärinkäyttäjille tarkoitettussa erityishoitopaikassa?

En koskaan

Kyllä, mutta en viimeisen vuoden aikana , milloin? _____

Kyllä, viimeisen vuoden aikana , missä? _____

NETINKÄYTTÖ

Valitse itsellesi sopivin vaihtoehto. Perustuu osaksi IAT-testiin.

1. Paljonko vietät aikaa tietokoneella päivässä?

Alle tunnin

1-2 tuntia

3-4 tuntia

4-6 tuntia

yli 6 tuntia

2. Solmitko usein uusia ihmisuhteita netissä tapaamiesi ihmisten kanssa?

En koskaan

Hyvin harvoin

Harvoin

Melko usein

Hyvin usein

3. Kuinka usein vietät mieluummin aikaa Internetissä kuin läheistesi kanssa?

Usein

Harvoin

En koskaan

4. Onko joku lähipiirissäsi ollut huolissaan netinkäytöstäsi?

Ei koskaan

Kyllä, mutta ei viimeisen vuoden aikana

Kyllä, viimeisen vuoden aikana

5. Kuinka usein laiminlyöt kotityöt, jotta voisit viettää enemmän aikaa netissä?

Usein

Harvoin

En koskaan

6. Kuinka usein koulunkäyntisi, työsi tai harrastuksesi kärsii netinkäytön takia?

Usein

Harvoin

Ei koskaan

7. Joudutko usein puolustamaan netinkäyttöäsi?

Kyllä , miksi? _____

En

8. Kuinka usein pakenet elämänongelmien miettimisestä mukavampiin Internet-ajatuksiin?

Usein

Harvoin

En koskaan

9. Kuinka usein ärähdät, huudat tai hermostut, jos sinut keskeytetään, kun olet netissä?

Usein

Harvoin

En koskaan

10. Oletko yrittänyt vähentää netissä viettämääsi aikaa?

Kyllä

En

11. Kuinka usein joudut tinkimään nukkumisesta öisten nettisessioiden vuoksi?

Usein

Harvoin

En koskaan

12. Huomaatko usein odottavasi, että pääsisit taas nettiin?

Usein

Harvoin

En koskaan

13. Koetko tarvitsevasi apua netinkäytön vähentämisessä?

Kyllä

En

14. Pelaatko tietokoneella nettipelejä ?

Usein

Harvoin

En koskaan

15. Vietätkö mielestäsi liikaa aikaa pelien parissa ?

Usein

Harvoin

En koskaan

PELIRIIPPUVUUS

Valitse itsellesi sopivin vaihtoehto. Perustuu osaksi SOGS-R -kyselyyn

1. Käytätkö usein rahaa pelikoneisiin tai netissä oleviin peleihin?

Usein

Harvoin

En koskaan

2. Onko sinulla omasta mielestäsi ongelmia rahapelien tai peliriippuvuuden kanssa?

Kyllä

Ei

3. Onko joku lähipiirissäsi ollut huolissaan peliriippuvuudestasi?

Ei koskaan

Kyllä, mutta ei viimeisen vuoden aikana

Kyllä, viimeisen vuoden aikana

4. Oletko koskaan pelannut enemmän kuin olit aikonut?

Kyllä

En

5. Oletko tuntenut syyllisyyttä peliriippuvuudesta johtuen?

Kyllä, viimeisen vuoden aikana

Kyllä, mutta en viimeisen vuoden aikana

En koskaan

6. Oletko koskaan kätkenyt pelikuponkeja, pelirahoja tai muita pelaamiseesi liittyviä asioita perheenjäseniltä tai muilta tärkeiltä ihmisiltä elämässäsi?

Kyllä, viimeisen vuoden aikana

Kyllä, mutta en viimeisen vuoden aikana

En koskaan

7. Oletko joutunut ongelmiin rahapelien takia?

Kyllä, viimeisen vuoden aikana

Kyllä, mutta en viimeisen vuoden aikana

En koskaan

8. Jos pelaat, kuinka usein palaat takaisin toisena päivänä voittaaksesi häviämäsi summan takaisin?

Usein

Harvoin

En koskaan

9. Oletko koskaan ollut poissa töistä tai koulusta pelaamisesi vuoksi?

Kyllä, viimeisen vuoden aikana

Kyllä, mutta en viimeisen vuoden aikana

En koskaan

TERVEYS

Terveys osiossa selvitämme perheen jäsenten fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia yksilöllisesti, lähtökohtaisesti kysymme perheenjäsenten omia tuntemuksia terveydestään. Perhetyön toteutusta ja erilaisia perhetyön menetelmiä varten on tärkeää tietää mahdollisista toimintaa rajoittavista sairauksista. Osiossa käsitellään perheenjäsenten mielikuvaa omasta fyysisestä terveydentilasta. Kysely on muotoiltu helposti luettavaksi ja ymmärrettäväksi, jotta asiakkaat voivat täyttää kyselyn itsenäisesti ja rauhassa.

Nimi:

1. Millaiseksi koet terveytesi?

Hyvä

Kohtalainen

Heikko

2. Milloin olet ollut viimeksi sairaana?

Viimeisen kahdenviikon aikana

Viimeisen kuukauden aikana

Viimeisen vuoden aikana

En viimeisen vuoden aikana

3. Oletko sairastanut normaalia useammin viimeaikoina?

Kyllä

En

4. Oletko huolissasi omasta terveydestäsi?

Kyllä , miksi? _____

En

5. Onko sinulla tällä hetkellä jotain säännöllistä lääkitystä?

Kyllä

Ei

6. Huimaako sinua usein?

Kyllä

Ei

Nimi:

TERVEYS

59

7. Onko sinulla todettu jokin sairaus?

Kyllä , mikä? _____

Ei

8. Onko lähisuvussasi todettu jotain perinnöllistä sairautta?

Kyllä , mikä? _____

Ei

9. Millainen ruokahalusi on?

Hyvä

Kohtalainen

Heikko

10. Millainen mielialasi on nyt?

Hyvä

Kohtalainen

Heikko

11. Millainen mielialasi on ollut viimeisen kahden kuukauden aikana?

Hyvä

Kohtalainen

Heikko

Nimi:

TERVEYS
60

12. Millainen mielialasi on ollut viimeisen vuoden aikana?

Hyvä

Kohtalainen

Heikko

13. Koetko olevasi tyytyväinen?

Kyllä

En , miksi? _____

14. Onko sinulla pettymyksen tunteita?

Kyllä

Joskus

Ei koskaan

15. Onko päätösten tekeminen sinulle helppoa?

Kyllä

Ei

16. Oletko väsynyt tai uupunut?

Kyllä

Joskus

En koskaan

17. Kuinka monta tuntia nukut vuorokaudessa?

- 1-2 tuntia
- 3-4 tuntia
- 5-6 tuntia
- 7 tuntia tai enemmän

18. Millaisena pidät olemustasi ja ulkonäköäsi?

- Hyvässä
- Kohtalaisena
- Huonona

19. Miten katsot elämäsi sujuneen?

- Hyvin
- Kohtalaisesti
- Huonosti

20. Oletko usein stressaantunut?

- Kyllä , milloin? _____
- Joskus
- En

21. Oletko usein kireä tai jännittynyt?

- Kyllä
- Joskus
- En koskaan

Nimi:

22. Tunnetko usein ahdistuneisuutta?

Kyllä

Joskus

En

23. Onko sinulla ollut itsesi vahingoittamiseen liittyviä ajatuksia?

Kyllä viimeisen kahden viikon aikana

Kyllä viimeisen kahden kuukauden aikana

Kyllä, mutta en viimeisen vuoden aikana

En koskaan

TULEVAISUUDEN SUUNNITELMA

Tulevaisuuden suunnitelma osiossa pyrimme kartoittamaan perheen toiveita perhetyöltä ja tulevaisuudelta sekä millaisia odotuksia heillä on tulevaisuutta kohtaan. Perhe voi esittää omia tavoitteita ja päämääriä joita kohti he haluavat kulkea, tälle tielle he voivat itse etsiä mahdollisia esteitä ja ratkaisuja. Tulevaisuuden suunnitelma osiolla parannetaan perheen omia käsityksiä nykytilanteesta ja tulevaisuudesta. Osio on myös välittömän palautteen keräämisen väline, sillä perhe arvioi omaa käsitystä perhetyöstä ja sen toimivuudesta. Tulevaisuus osio on suunniteltu perheen yhdessä täytettäväksi.

Millaisia haaveita teillä on?

Millaisena näet elämäsi 5 vuoden päästä? Entä 10 vuoden päästä?

Onko teillä tavoitetta tai päämäärää jota kohti kuljette?

Minkä täytyy muuttua, jotta saavuttaisitte tavoitteenne?

Mitä tavoitteita teillä perhetyötä kohtaan?

Mitä odotat saavasi perhetyöltä?

TAVOITTEET

Tavoitteet osioon on tarkoitus kirjata perheen ja perhetyöntekijän yhdessä laatimia tavoitteita lyhyelle ja pitkälle aikavälille. Tavoitteita voidaan asettaa koko perheelle tai yksilöllisesti perheenjäsenille. Lyhyen aikavälin tavoitteet voivat olla välietappeja pitkänajan tavoitteisiin pääsemiseksi. Lyhyen aikavälin tavoitteena voi olla esimerkiksi yhteisen ulkoilutunnin lisääminen arkeen tai vaikkapa uuteen harrastukseen tutustuminen. Pitkän aikavälin tavoitteena voi olla esimerkiksi yhteisen ulkoilupäivän lisääminen arkeen, uuden harrastuksen aloittaminen tai nuoren itsenäistyminen. Tavoitteiden on tarkoitus pureutua perheen arjessa havaittuihin ongelmakohtiin. Tavoite osiosta olisi hyvä jättää kopio perheelle, jotta he voivat seurata tavoitteisiin pyrkimisen kehitystä.

TAVOITTEET

Perhe ja perhetyöntekijä voivat asettaa tähän yhdessä sovittuja tavoitteita, joita perhe pyrkii tavoittelemaan. Tavoitteita voidaan asettaa joko perheelle kokonaisuudessaan tai perheenjäsenille yksilöllisesti. Lyhyen aikavälin tavoitteet voivat olla esimerkiksi välietappeja pitkän aikavälin tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteet voivat olla myös arkipäiväisiäkin asioita. (Haen töitä, käyn koulussa, käyn lenkillä jne..)

LYHYEN AIKAVÄLIN TAVOITTEET

Lisää tähän tavoitteita seuraavaan tapaamiskertaan, kartoitukseen tai muuhun sovittuun päämäärään.

PITKÄN AIKAVÄLIN TAVOITTEET

Lisää tähän tavoitteita joita kohti perhetyötä aletaan tehdä, minkä halutaan muuttuvan, mikä on perheen oma päämäärä ja tavoite.

LISÄTIETOLOMAKE

Lisätietolomake on tarkoitettu perhetyöntekijälle omien havaintojen kirjaamiseen. Hän voi kirjata jokaisessa osiossa huomaamiaan käytöksen tai elekielen muutoksia epämiellyttävien kysymyksiensä kohdalla. Lisätietolomakkeeseen voidaan kirjata osialueiden aikana käytyt keskustelut, jos niissä tulee esille jotain huomioitavaa. Lomake on väline tapaamisen kirjaamisen tueksi.

Lisätietolomakkeeseen voi myös kirjata mahdollisia ajatuksia ja huomioita erilaisista perhetyön menetelmistä ja niiden toimivuudesta. Keskusteluiden pääkohtien kirjaaminen on tärkeää, koska keskusteluissa voi nousta esiin asioita, jotka eivät itse kartoituksessa tule esille.

ARKI JA AJANKÄYTTÖ:

TALOUDENHALLINTA:

SOSIAALISET SUHTEET:

PERHEEN ROOLIT:

RIITATILANTEET:

PERHEEN VOIMAVARAT:

LISÄTIETOLOMAKE

KRIISITILANTEIDENHALLINTA:

PÄIHTEET JA RIIPPUVUUS:

TERVEYS:

TULEVAISUUDEN SUUNNITELMA :

TAVOITTEET:

MUUTA: